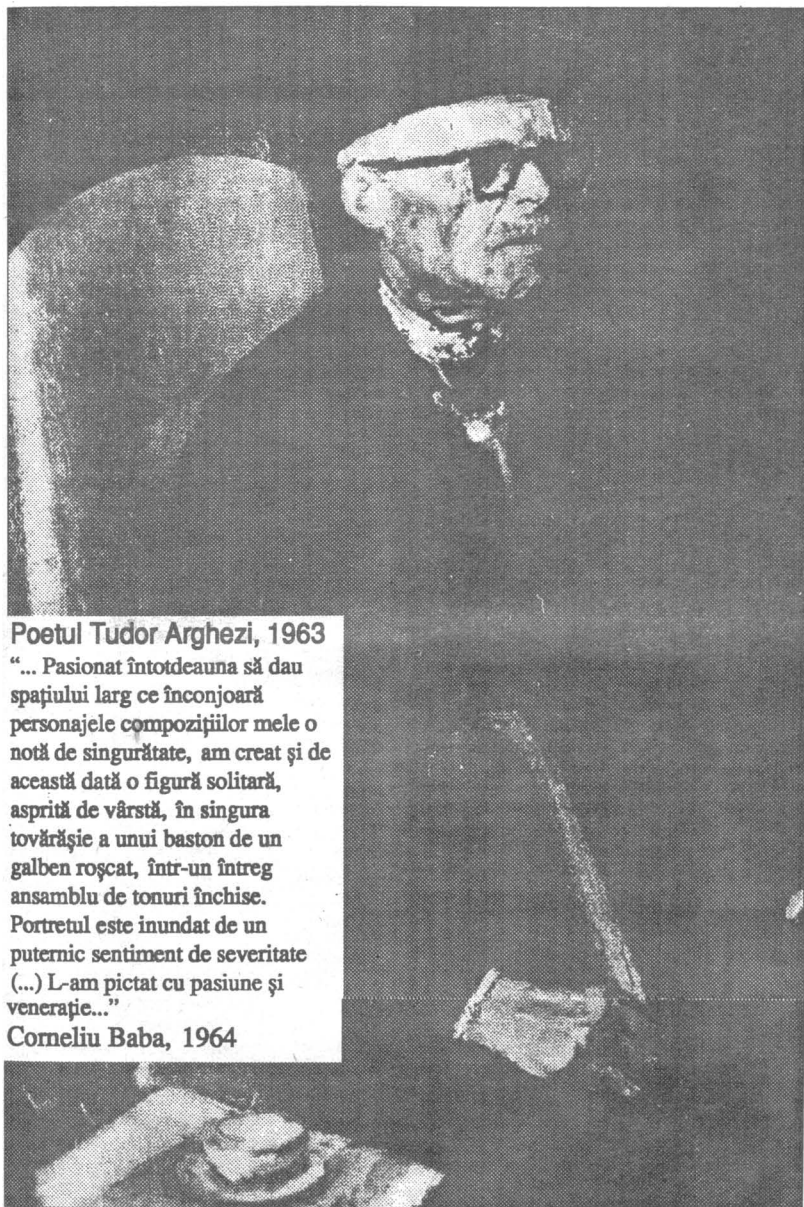

Redactor șef **MARIN SORESCU**

Dan GRIGORESCU

MAESTRUL BABA

Poetul Tudor Arghezi, 1963

"... Pasionat întotdeauna să dau spațiului larg ce înconjoară personajele compozițiilor mele o notă de singurătate, am creat și de această dată o figură solitară, asprită de vârstă, în singura tovarășie a unui baston de un galben roșcat, într-un întreg ansamblu de tonuri închise. Portretul este inundat de un puternic sentiment de severitate (...). L-am pictat cu pasiune și venerație..."

Corneliu Baba, 1964

Corneliu Baba străbate acest timp, în care avem privilegiul de a-i fi contemporani, având alături, așa cum mărturisea într-un Cuvânt ce prefața o carte a domniei-sale, apărută în urmă cu trei decenii, aceiași prieteni nedespărțiți - singurătatea, paleta cu culori și un caiet de însemnări pe masa de lucru.

Singurătatea acelor spirite care, în arta noastră modernă, au dat un înțeles adânc sintezei între ceea ce surprinde, în lumea formelor și a culorilor, sensibilitatea privirii și ceea ce descoperă, în miezul ascuns pentru alții - al acestei lumi, gândul niciodată liniștit al artistului. În această privință, Corneliu Baba se așază în continuarea acelei mari tradiții a picturii și a desenului pe care a ilustrat-o cu delicatețe și cu dramatism, Tonitza, maestrul său venerat.

S-a spus, cu deplină dreptate, că, într-o pictură precumpănitor lirică, așa cum e pictura tradiției românești, Baba a introdus semnificațiile narațiunii. De fapt, episoade ale unui epos grav, maiestuos, clădit fără grandilocvență, cu un firesc de-a dreptul copleșitor. Personajele sale din memorabilele compoziții înfățișând grupuri de țărani ritmează, într-o prozodie clasică, spațiul și aduc legenda lângă noi, muritorii de rând. Mai târziu, prin anii '80, când grotescul devenise o dominantă a politicii din această țară, el a creat un ciclu, al Regelui nebun, care dezvăluia proporțiile tragice ale realității românești din acei ani. Se înțelege, picturile aceluia ciclu au dispărut enorm puternicilor timpului și maestrul a rămas cufundat și mai adânc în singurătatea atelierului său.

Fascinația lumii care trăiește în tablourile lui Baba, forța cu care ne îndeamnă ea la meditație se datoresc, în primul rând, unui refuz explicit al

artistului față de orice fel de compromis. Pictura și desenul său au respins, cu o exemplară consecvență, îndulcirea adevărului, învelirea lui, cum spunea odinioară Papini, în vată sau în zahăr ars. Se deslușește întotdeauna, în picturile lui inspirate de existența dramatică a oamenilor amărâți, un sens polemic pe care maestrul Baba nu a vrut niciodată să-l disimuleze în vreun fel.

Dar, în același timp, e un poet care știe să găsească în înfățișările cele mai obișnuite ale lumii din preajma tuturor, în umilele naturi moarte cu tonuri savant cizelate, strălucirile ascunse sub pojghița aparent lipsită de lumină a lucrurilor. Sau peisajele lui, sobre, de o monumentalitate aproape tragică: Venețiile lui Baba dau, împreună cu cele ale lui Petrașcu - un alt predecesor de seamă pe care el l-a respectat foarte mult -, măsura în care pictura românească a fundamentat o nouă perspectivă în interpretarea dramaticelor priveliști de pe țărmul lagunei. Sau chipurile de adolescență care ascund, cu inefabilă inocență, o taină. Sau portretele de copii ce se ivesc în marile compoziții, luminându-le cu candelile lor întrebări nerostite...

Dincolo, însă, de aceste întrebări - uneori grave, dramatice, altele de o negrăită candoare -, creația lui Corneliu Baba transmite o mare certitudine: arta poate întemeia marile adevăruri ale existenței noastre. Personalitatea unui artist care, din singurătatea demnă a atelierului său, s-a aflat mereu printre intelectualii care au dominat epoca, opera creată de el sunt temeiuri ale celor câteva certitudini pe care le păstrăm în noi.

Pentru ele, vă mulțumim, maestre Baba!!

UN POEM RELIGIOS INEDIT de Samuil Micu

AȘCHII DE DRUM de Marin Sorescu

EXERCITII DE UITARE de Eugen Simion

PATRIA MEA ESTE LIMBA ROMÂNĂ de Ion Miloș

STAREA LITERATURII, convorbire cu Tudor Dumitru Savu

PROZĂ de Mihai Iacob

Mai semnează: Gheorghe Tomozei, Titus Popovici, Marian Popa, Dumitru Micu, Ion Drăgănoiu, Doina Modola, Nicolae Iliescu, Lucian Chișu

CALENDAR

Celebrarea
Marii Uniri

Ministerul Culturii a publicat un voluminos "Program selectiv" al manifestărilor organizate în întreaga țară de inspectoratele de cultură județene, în săptămânile ce preced a 75-a aniversare a Marii Uniri. Pentru zilele ce-au mai rămas până la 1 Decembrie, selecțiam, la rândul-ne, din această selecție, în ordine alfabetică, un număr de județe și câteva oferte care ni se par că pot fi creditate cu un grad mai mare de interes literar și cultural.

● **ALBA.** Semicentenarul Bibliotecii județene "Lucian Blaga". 24-25 noiembrie, Alba-Iulia - Biblioteca județeană. ● **"Zilele Rebreanu"**, ediția a IV-a, 26-28 noiembrie. Aiud - Biblioteca orașenească.

● **ARAD.** Concurs național de creație literară. 27 noiembrie, Arad - Teatrul de Stat. ● Poezie și muzică românească. 24 noiembrie, Arad - Școala de artă.

● **BIHOR.** Expoziția "Cărțile Unirii". 23 noiembrie, Oradea - Biblioteca județeană "Gheorghe Șincai".

● **BOTOȘANI.** Saloanel național de artă plastică "Ștefan Lucian". ediția I, 1 decembrie, Botoșani - Galeriei de artă "Ștefan Lucian".

● **CARAS-SEVERIN.** Expoziția "Cartea în slujba idealului unității naționale". 1 noiembrie - 30 decembrie, Reșița - Muzeul de istorie. ● Simpozionul "Marea Unire în memoria cărților", 1 decembrie, Reșița - Biblioteca județeană.

● **CLUJ.** Festivalul interjudețean "Trio transilvan - Trio instrumental", ediția a VI-a, Gherla - Casa de cultură.

● **HARGHITA.** Documente despre Unirea din 1918 aflate la Filiala Harghita a Arhivelor Statului. 15 noiembrie - 1 decembrie, Miercurea-Ciuc - Complexul muzeal.

● **IASI.** Spectacolul "Noi suntem români". 26 noiembrie, Iași - Teatrul "Luciafărul".

● **MARAMUREȘ.** Premiera spectacolului de teatru "Singerările Unirii". 1 decembrie, Târgu Lăpuș - Casa de cultură. ● Montaj literar-artistic: depuneri de coroane, pelerinaj la biserica "Unirii tuturor românilor", 1 decembrie, Sisești - Complexul muzeal "Dr. Vasile Lucaci".

● **MUREȘ.** Adunarea festivă și spectacol omagial "Un singur neam, o singură voință", 29 noiembrie, Târgu-Mureș - Teatrul Național.

● **SUCEAVA.** Lansarea numărului omagial al revistei "Bucovina literară", 27 noiembrie, Suceava - Muzeul de istorie a Bucovinei.

● **TULCEA.** Expoziție de carte și publicații periodice dedicate împlinirii a 115 ani de la realizarea Dobrogei la România. 12-30 noiembrie - Tulcea, Babadag, Măcin, Mahmudia, Peceneaga, Sulina, Sărchieșu, Isaccea.

● **VASLUI.** Expoziția "Unire-n cuget și-n simțiri", 25 noiembrie, Huși - Muzeul orașenesc. ● Concertul spectacol "Unii în cuget și-n simțiri", 1 decembrie, Huși - Sala Primăriei.

Sub semnul
ilicitudinii și al
calomniei:
revista ACUZ

A apărut un nou periodic, intitulat mult prea avântat și dreyfusian: ACUZ. Cu neplăcere constatăm că, la fel ca suratele lui în ale gazetăriei (ROMANIA LIBERĂ, MIȘCAREA, etc.), ACUZ se pune ostentativ și ilicit sub semnul marelui Eminescu, din care ni se oferă în deschidere un citat: "Părerea mea individuală, în care nu oblig pe nimeni d-a crede, e că politica făcută astăzi în România și dintr-o parte și dintr-alta e o politică necoaptă" etc. Suntem de acord cu Eminescu, dar nu și cu (scuzați rima) Lucian Cornescu, patronul ziarului. Nu întâmplător, chiar în editorialul acestui prim număr, dl. Cornescu comite o lapalisdă de toată frumusețea, constatând că "în toate țările lumii, numărul de oameni care conduc, realmente, este infim." Ni se dau niște cifre: "În SUA ei sunt mai puțin de 3.000. În Rusia, mai puțin de 500. În România, în jur de 100".

Cum a ajuns dl. Cornescu la această cifră rămâne un mister. Dacă ar fi numai să numere deputații și senatorii țării și tot ar ieși vreo 600. Singura explicație ar fi că dl. Cornescu a evitat să ia în calcul pe membrii Uniunii Scriitorilor, convertiți mai nou la politică. Dacă lucrurile stau așa - domnia sa considerând că Manolescu, Doinaș, Alexandru, Tănase, Păunescu, Rațiu, Coposu, Radoff, etc., sunt simpli scriitori - cifra 100 ni se pare la fel de exagerată. În mult, de astă dată.

Semnul eminescian sub care se pune revista periodică ACUZ este și mai jignitor pentru memoria poetului național, câtă vreme ACUZ e plină de calomnii. Cea mai grosolană din ele vizează pe scriitorul Traian T. Coșovei, acuzat că și-a obligat mama să se angajeze ca menajeră pentru "a-și procura banii necesari cumpărării unei garsoniere proprii". Articolul cu pricina ("O mamă, dulce mamă") este pur și simplu mincinos. Pentru o lectură corectă, cititorul ar trebui să adauge de la sine negația lămuritoare NU, care (simplă eroare tipografică?) lipsește sistematic din text. Deci, mama lui Traian T. Coșovei NU a fost dată afară din casă de către fiul ei; NU s-a angajat menajeră etc. Faptul că poetul Traian T. Coșovei a dat în judecată ziarul și semnatura articolului, Valentina Gheorghe, NU trebuie să ne mire. Deși lipsiți de experiența jurnalistică necesară, colaboratorii periodicii ACUZ trebuie învațați că mai repede că deontologia profesională și corectitudinea informației NU sunt facultative pentru un ziarist. Procedul afirmației fără acoperire - atât de curent în critica literară - în publicistică

e sancționat penal. Dacă justiția își va face datoria, ACUZ riscă să rămână și fără redacție, și fără colaboratori. O atenție deosebită va trebui să acorde instigatorului principal, Grid Modorcea, care și așa, de mai multă vreme, este dat în urmărire generală pentru port ilegal de stilou. Nu întâmplător pagina a doua a ziarului, titrată autoacuzator: "Ticăloșia în mass-media", e plină de atacuri mizerice la adresa foștilor colegi de la EVENIMENTUL ZILEI. Dacă vrei să fii înjurat, nu trebuie să faci decât un singur lucru: să-l ajuți pe Grid Modorcea când are el mai mare nevoie și apoi să aștepi puțin. În curând va apărea și numărul 2 al periodicului de mic tiraj ACUZ.

Scrisoarea
lui Paul Goma
către tânărul
Liviu Antonesei

Reprofilată, mai nou, pe cultură, revista ieșeană TIMPUL publică în numărul său din octombrie o lungă scrisoare a lui Paul Goma către tânărul Liviu Antonesei. În ciuda titlului, "Impotriva tuturor", Paul Goma se războiește epistolar doar cu editura Humanitas și cu al său director, Gabriel Liiceanu. Pe scurt, dl. Liiceanu este acuzat de invidie colegială și necmiste, de vreme ce a dat la topit mii de exemplare din "Culorile curcubeului" pe motiv că nu se cumpără și blochează depozitele editurii. Revolta lui Paul Goma pare perfect îndreptățită: "Cum se face că o editură (Humanitas) care pretinde că nu are nici o putere asupra distribuției, în momentul... trimiterii cărții la topt... are? A doua întrebare: chiar dacă am admite (dar am spus: eu unul, nu admit!) topirea - adică distrugerea unor cărți, când neamul acesta este unul fără-cărți? Comuniștii ni le-au ars, iar anticomuniștii și umaniștii de la Humanitas trimit la topt cărțile, pentru că... nu s-au vândut?". Într-adevăr, decizia editoriei este de-a dreptul scandalosă și nici un criteriu economic nu o poate justifica. În definitiv, cărțile rămase nevândute (Cioran, Eliade, Goma, etc.) puteau fi pur și simplu donate bibliotecilor din țară.

Paul Goma are, deci, dreptate, chiar dacă în tonul său arăgios citim mai mult iritare a unui orgoliu scriitoricesc rănit, decât îngrijorarea față de bibliotecile noastre rurale. Cu atât mai mult ne amintim că atunci când noi am atras atenția asupra acestui act anticultural, mulți confrăți s-au grăbit să ne acuze că pacifizăm cu Puterea. Ca să-i fi convins de contrariu, probabil că ar fi trebuit să dăm și noi mii de cărți la topt.

Aceiași revistă, TIMPUL, găzduiește un articol militant al lui Val Condurache. Articolul începe

catastrofal: „Chestiunile pe care le discut aici s-ar putea să-l lase rece pe cititorul de rând. Mai mult ca sigur, el nici nu a auzit de Eugen Simion, de Ion Gheorghe, de D.R. Popescu, de Valeriu Cristea, nici măcar de Marin Sorescu.” Trece peste faptul că Val Condurache și-a propus să nominalizeze colegii noștri director, rătăcind în necunoștință de cauză și alte nume. Mult mai grav e faptul că din zicerea teatrologului ieșean nu se înțelege, la o analiză logică serioasă, mai nimic. Adică, de ce chestiunile să-l lase rece pe cititorul de rând? Val Condurache se adresează (avem dovada) unor iubitori de literatură. Dacă ei n-au auzit de E. Simion și Marin Sorescu, asta înseamnă că revista TIMPUL este editată doar pentru uzul elevilor Școlii de haniapici Școala. După această criză de sinceritate, nu ne miră că tirajul TIMPULUI abia depășește fatala cifră de 300. Cât efectul școlii mai sus-amintite.

Un caz grav
de beție
a cuvintelor

Un caz grav de beție a cuvintelor îl reprezintă Ștefan Ion Ghilimescu. Din articolul său găzduit de revista CALENDE, nu am înțeles - sinceri să fim - decât numele proprii și, ocazional, citatele. „Pentru Nicolae Breban poezia este o chestiune de retrapare a discursului scriitoricesc, în genere, și de corectare a anamorfozei stilistice. Predicția se recuperează - din perspectiva odihnei unei alte vârste a Frumosului - tocmai absența destinului trăit, dacă nu care cumva, mai curând, vizează crearea unei substanțialități și concreteți în contrapondere a memoriei corupte.” Cert este că ficțiunea poetică în *Elegiile parisene* este fecundată de stare extatică și fervoarea spirituală”. Ne oprim aici, nedorind să republicăm integral articolul și astfel să intrăm în dezechilibru cu legea dreptului de autor. Ne miră doar că dl. Ghilimescu, pe care cândva îl citeam cu plăcere în revista RAMURI, folosește limba română ca un oaspete străin ieșit din cursurile intensive de la Sinaia.

Ce păcat că placheta aceasta ultralegăntă și subțire ca elitrele unui fluture fabulos e de negăsit, tirajul în care s-a tras la Dacia fiind absolut sinucigaș. Marcat de lectura acestui articol, nu-mi doresc decât un singur lucru: să mă păzească Dumnezeu de laudele lui Ștefan Ion Ghilimescu. Cum ar fi: "La o vârstă doar aparent ferită de furtele vitalității debordante, Nicolae Breban are știința sa se conformeze poeziei ca unei diete."

DIAC TOMNATIC SI ALUMN

ACADEMICA

CU, critic și istoric de artă, CORNEL ȚĂRANU, compozitor, și MARIUS PORUMB, critic și istoric de artă.

Au fost aleși ca membri de onoare: CONSTANTIN CIO-PRAGA, critic și istoric literar, GABRIEL ȚEPELEA, istoric literar, GABRIEL STREMPPEL, istoric literar, NICOLAE STOICESCU, istoric, EMILIA SAULEA, geolog, PANAIT MĂZILU, inginer constructor, TUDOR POPESCU, jurist, VASILE GIONEA, jurist, DRAGOȘ RUSU, jurist și ȘTEFAN BALȘ, arhitect.

Literatorul

Săptămânal
de literatură și artă
editat de
MINISTERUL
CULTURII

Anul III, nr. 46 (115) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Redacția:
Lucian Chisu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
-secretar general de redacție
Radu Băieșu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
-redactori
Mihail D. Popescu
-machetare și secretariat
Vasile Blendea
-fotografie

Adresa redacției:
București, Piața Presei
Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10. int.
2243, 2248,
căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă,
Publicitate și Tipărituri,
Piața Presei Libere nr. 1,
sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că
abonamentele la revista
"LITERATORUL" se fac
la oficiile poștale, factorii
poștali și difuzorii
voluntari din întreprinderi
și instituții

Cititorii din străinătate se
pot abona prin RODIPET
S.A. - PO BOX 33-57;
telex: 11995 sau 11034;
telex: (40)-0-185673
București - Piața Presei
Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în
Catalogul de presă Rodipet
la poziția 2046.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare
computerizată:
Eugen Majota

JORDAN
© 1993

Tiparul executat la
PROGRESUL ROMÂNESC SA
București

BIBLIOGRAFIE

● Ștefan Baciu. *Poezele poetului singur*. col. "Poezi române contemporani", Editura Eminescu 1993, 420 p., 950 lei.

● Anton Holban. *O moarte care nu dovedește nimic*. Ioanre. Tablou cronologic și creaștopia critică de Livius Petru Bercea, Editura de Vest, Timișoara, 1993, 300 p., 580 lei.

● Ioan T. Lungu. *De la Stalingrad la Gherla*. Roman document. Editura de Vest, Timișoara, 1993, 112 p., 250 lei.

● Ileana Oancea. *Romanitate și istorie*. Epistemă clasică și literarizare. Editura de Vest, Timișoara, 1993, 196 p., 250 lei.

● Juliana Pilon. *Dincolo de cortina nopții*. Introducere de Mircea Eliade. Traducere de Sanda Aronescu, col. "Abandon", Editura de Vest, Timișoara, 1993, 124 p., 200 lei.

● Titu Georgescu. *România între Ialta și Malta*. Editura Sensa, București, 1993, 328 p., 1000 lei.

În zilele de 12 și 13 noiembrie s-au desfășurat lucrările Adunării generale a Academiei Române care a aprobat Acordul stabilit între Academie și Ministerul Cercetării și Tehnologiei asupra proiectului LEGII CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE, înaintată Parlamentului spre dezbateră și aprobare.

De asemenea, au fost prezentate și aprobate: Raportul privind Analiza activității Institutelor Academiei Române și Raportul privind Programele de cercetare (în anul 1994 și în perspectivă) ale acestor Institute.

Adunarea generală a stabilit că Academia Română să se adreseze Președinției, Guvernului și Băncii Naționale a României pentru a se evita înstrăinarea

cunoscutei opere a lui Constantin Brâncuși - DOMNIȘOARA POGANY.

S-a mai hotărât ca Academia Română să se adreseze Parlamentului și Guvernului României pentru accelerarea aprobării LEGII PATRIMONIULUI NAȚIONAL.

Adunarea generală a ales ca noi membrii corespondenți ai Academiei Române pe: FĂNUȘ NEAGU, scriitor, MATILDA CARAGIU-MARIOȚEANU, lingvist (dialectolog), GHEORGHE MIHĂILĂ, filolog (slavist), MARIUS SALA, lingvist (romanist), PAUN OTIMAN, inginer agronom, CONSTANTIN BĂRBULESCU, economist, AUREL IANCU, economist, RĂZVAN THEODORES-

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Exerciții
,
de uitare (I)

După Jurnalul fericirii, cartea postumă a lui N. Steinhardt, a doua mare surpriză a literaturii de seriat este, repet, jurnalul lui Ion D. Sârbu intitulat, nu prea inspirat Jurnalul unui jurnalist fără jurnal. A apărut de curând volumul al doilea din această – nu ezit să spun – extraordinară confesiune făcută de un intelectual de clasă cu un destin imposibil. Imposibil, adică tragic. Autorul (și personajul în discuție), dăruit de natură cu simțul ironiei, își contemplă de sus viața fără noroc și scrie despre destinul său social absurd: "Dumnezeu a fost bun cu mine: ca tânăr student, fost ilegalist, fiu de miner, eram un sigur candidat la carieră și aventură. Dar morala Tatălui meu și duhul lui Blaga m-au ferit de ispită. Mai târziu, bunul Dumnezeu, văzând cum mă plimb de idiot și donquijote de marginea vulcanului, luptând de unul singur împotriva stalinismului redivivat după 1956, trădat de fosta soție și de cei mai buni prieteni ai mei, ca să mă scape de mai rău, m-a luat de guler și m-a trimis în pușcărie. Astfel m-am mântuit de silă și

caietele lui intime ceea ce vede, ceea ce gândește și ceea ce știe despre istoria aberantă și urâtă prin care a trecut. Sunt "caiete de noapte", "exerciții de uitare", cutia neagră care, după dezastru, va putea fi recuperată, în fine, este vorba în aceste însemnări de o pregătire lucidă pentru moarte... Autorul pune mare preț pe jurnalul său, cel puțin așa scrie într-un loc, dar, pe măsură ce îl scrie, începe să prindă drag de el și să-i dea o destinație majoră. Schimbare de umoare semnificativă. Figură retorică destul de răspândită în literatura confesivă. Diaristii nu-și prea iubesc jurnalele, le consideră efemere, inferioare, oricum, literaturii de ficțiune. Continuă, totuși, să le scrie, iar după ce le scriu nu se grăbesc să le distrugă. Și, după ce apar, se întâmplă un fenomen curios (un fenomen care nu a scăpat lui Malraux): jurnalul unui scriitor are tendința de a-i devora literatura. Faptul este evident în cazul Gide și, din păcate sau din fericire – nici eu nu știu cum să zic –, exemplul nu este izolat în literatură.

Autorul Jurnalului pe care îl comentez azi nu pare a fi tulburat

dăm crezare. Nu sunt, totuși, așa cum zice el pentru că, în alte fragmente, își schimbă părerea sub influența unei alte stări de spirit. Și această metamorfoză ține de o figură retorică a genului. Căci diaristul este prin excelență un tip care se contrazice. Cel puțin atunci când este vorba de impresia lui asupra utilității și inutilității scriiturii intime. În această privință, diaristul este ca vremea: schimbător. Azi este încrezător și bun, împăcat cu lumea, mâine este posomorât și cărtitor, sceptic față de posibilitățile jurnalului ca literatură. Ion D. Sârbu nu face excepție. O temă recurentă în jurnalul său este chiar precaritatea jurnalului ca gen literar: jurnalul ar fi o aflare în treabă, o pierdere de vreme, o exercițiu de stil (a-ți face mâna pentru opera majoră), o scriere, pe scurt, de seriat, cu valoarea și inutilitatea ce decurg (așa credea și Barthes într-o notație sceptică în marginea jurnalului gidian!) din condiția ei...

Cam în acest sens merg și reflecțiile jumătate sarcastice, jumătate serioase ale diaristului din Israel, exasperat – în paranteză fie spus – de Barthes, de semiotică, hermeneutică, de textualism... Dar nu este todeauna convins de precaritatea și frivolitatea poeziei spontaneului (poetica prin excelență a unui gen care refuză programatic orice obediță față de retoricele, poeticele constituite). Tot improvizând, tot notând fugitiv, inesențialul, inutilul din viață, scriitorul observă că toate acestea încep să aibă un sens. Exercițiile de uitare devin, atunci, exerciții de luciditate și frica este dublată, în jurnal, de bucuria de a scrie. Cum și zice exilatul din Craiova: "Bucuria fiecărui rând este bucuria fiecărei zile trăite cu un toc în mână și cu privirea spre copiii, copaci și cerul pe care îl mai pot zări dincolo de gemul zarzărului meu".

Mai reținem, din alte fragmente, că aceste confesiuni clandestine reprezintă și un act de protest individual, o încercare singulară de a ieși din "starea de iovie", din faimoasa, mitizată noastră inerție răsăriteană. Jurnalul intim, deci, ca mărturie, ca document social și moral, ca exercițiu (încă un exercițiu) de claritate și libertate interioară. Mă grăbesc să spun că în Jurnalul unui jurnalist fără jurnal mai ales acest aspect se observă la lectură și cu precădere acest element îi dă valoare morală și intelectuală. Aici se vede mai bine că jurnalul intim scris într-o istorie tragică este infinit mai mult decât Amiel zicea că este: une pensesse occupée. Este o exasperare scrisă (transcrisă), o întămiră și o convertire (scriptică) a ficii, un act de salvare interioară și o mărturie îngropată. Un exercițiu (al cătelea?), deci, de supraviețuire și un document de existență. Ion D. Sârbu, trecut prin multe, lovit de dușmani și trădat de prieteni, marginalizat de utopia în care avusese nesăbuită să creadă în tinerețe, își trece în aceste caiete secrete revoltele, dezamăgirile,

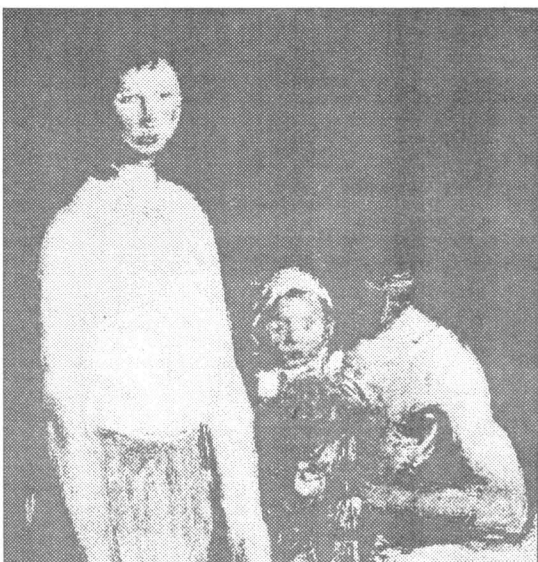
sarcasmele sale, într-o libertate totală a spiritului: "Jurnalele mele, – haotice coșuri de hârtie ale memoriei – au fost, într-adevăr, niște maculoare prin care încercam să-mi păstrez imaculată conștiința mea morală și politică, în lupta cu mediul, istoria și, mai ales, «prieteni» mei. De 20 de ani mă tot pregătesc să-mi scriu adevărata și reala mea autobiografie și nu reușesc nici măcar să o încep: mă dor inima, carnea, oasele toate. Nu am reușit să supraviețuiesc, pe această insulă a șerpilor, decât uitând și iertând. Ca să fiu și eu iertat și uitat, dincolo. Acesta e paradoxul generației mele tragice: nu putem trăi decât dacă reușim să uităm ce am trăit! Și nu putem exista decât dacă reușim să uităm ce am trăit! Și nu putem exista decât amintindu-ne mereu ce a fost și cum a putut să fie așa cum a fost. Jurnalul, după a mea părere, este o mărturie. Amănată. Îngropată."

Cam acestea sunt, în esență, ideile lui Ion D. Sârbu despre jurnalul intim, ca gen literar, și despre jurnalul său în chip special. Elevul lui Blaga nu-i excesiv de sever, nu-i nici un entuziast al literaturii autobiografice. Fără a fi preocupat în chip expres de tehnica interioară a jurnalului, înregistrează nu atât viața lui secretă, cât reflecțiile sale în marginea unei istorii iraționale. El ne propune, în acest sens, o fantasmă oarecum inedită în istoria genului. Este vorba de fantasma celui care ține un jurnal intim într-o dictatură de tip balcanic: într-un oraș de provincie, un fel de sat lăptos și haotic, cu moravuri fanariote, cu jandarmi ideologici și ieniceri

specializați în lingușire, trăiește un om singuratic, dominat de sentimentul ratării și al morții; a făcut războiul în Est și Vest, este un om de stânga și, pentru că are simțul justiției și nu îngăduie turcirea spiritelor, este băgat în mai multe rânduri în închisorile comuniste; scapă și, acum, când destinul lui se apropie de sfârșit, meditează la ceea ce a fost și la ceea ce se întâmplă în jurul său; cu luciditate, cu ironie, cu disperare, de multe ori cu farmec; caută propozițiile cu valoare aforistică și, fiind un om inteligent și tolerant, le găsește ușor; ca și Cioran, dar cu moderație, dă tragicului o strălucire formală; literatura nu diluează, totuși, în textele sale, tragedia existenței; diaristul din Israelul nord-dunărean se ferește să devină „un bufon al meditației” și oprește spectacolul limbajului la timp; suficient, totuși, ca naratorul acestor apocalipsuri să-și taie o figură pregnantă și să fixeze, cum spuneam mai sus, o fantasmă: fantasma scriitorului din estul European, îmbătrânit în nenorociri și refugiat într-o confesiune secretă în care intră toate, de la problema inconștientului la frivolitățile unui donjuan proletar și provincial.

Bătrânul Gari a dat lovitura. Jurnalul său îl răzbuună și-l scoate, literar vorbind, din anonimatul în care l-a împins o lungă istorie coruptă și violentă. ■

Ion D. Sârbu: Jurnalul unui jurnalist fără jurnal. Ediție întocmită de Elisabeta Sirbu. Postfață de Marin Sorescu. Editura Scrisul Românesc, 1993

Corneliu Baba, Cina, 1959

ispită, pierzând totul, dar primind în schimb acest suflut de purgatoriu cu care, în pace și onor, îi aștept la judecata de apoi pe toți cei care, din frică și lășitate, au depus împotriva mea la cele trei procese."

Până la judecata de apoi, acest suflut de purgatoriu își notează în

de această posibilitate. Jurnalul este pentru el, înainte de orice, un exercițiu împotriva fricii, un refugiu moral, o scriere de noapte, fără pretenții și "fără conștiința picului de veșnicie". Toate acestea sunt și nu sunt adevărate. Sunt pentru că așa zice naratorul că sunt și trebuie să-i

BOALA LUI IOV

Se dedică poetului și prietenului Marin Sorescu, în amintirea unei călătorii pe Valea Timocului

5.

17. Ferice de omul pe care-l ceartă Dumnezeu! Nu nesocoti mustarea celui puternic, Celui Atot Puternic (CAP).

18. El face rana și tot el o vindecă; El rănește și mâna lui tămăduiește.

19. De șase ori te va izbăvi din necaz și de șapte ori nu te va atinge răul.

20. El te va scăpa de moarte în vreme de foamete și de loviturile săbiei în vreme de război.

21. Vei fi la adăpost de biciul limbii, vei fi fără teamă când va veni pustiirea.

22. Vei râde de pustiire ca și de foamete și nu vei avea să te temi de fiarele pământului.

6.

5. Zbiară măgarul sălbatic când are de mâncare? Mugește bou când are verdeață?

6. Poți mânca ce-i fără gust și fără sare? Are vreun gust albușul unui ou?

7. Orice lucru de care aș vrea să nu mă ating, acela-i hrana mea, fie cât de grezoasă ea.

12 noiembrie 1993

Ion DRĂGĂNOIU

Fragmente din volumul Lada Revoluției

Insemnări, memorii, scrisori

Liviu Maior
ALEXANDRU VAIDA-VOEVOD
ÎNTR-UN BELVEDERE ÎN
VERSAILLES

Ed. Sincron
Cluj-Napoca, 1993

În preajma sărbătoririi a 75 de ani de la Marea Unire, istoricul clujean Liviu Maior a avut bună inspirație să ne ofere o carte fundamentală în acest domeniu, cea legată de lupta și activitatea politică a lui Al. Vaida-Voevod pentru drepturile naționale ale românilor ardeleni. Frunța de seamă al Partidului Național Român din Transilvania, din cadrul căruia a făcut parte de tânăr, Al. Vaida-Voevod se face remarcant începând din 1906 prin activitatea parlamentară susținută pe care o desfășoară în cadrul parlamentului budapestan și mai cu seamă al Clubului parlamentar al naționalităților, cu care frunții politici români au făcut corp comun în încercarea de a rezista împreună împotriva ofensivei dualiste și a sovietismului maghiar. Pe de altă parte, el a păstrat de asemenea o strânsă legătură cu forțele politice de dincolo de munți, ca un reazem firesc pentru realizarea aceluiași deziderat național, crez formulat foarte clar încă la 27 februarie 1907, la prima sa întrevvedere cu moștenitorul tronului habsburgic, arhiducele Franz Ferdinand, căruia îi spune: „Politica noastră, a românilor habsburgici, trebuie să se orienteze după politica Regatului român. În privința limbii și unității culturale suntem de o perfectă unitate, ca poate nici un alt popor... Sunt crezurile care îi vor călăuzi activitatea politică până la Marea Unire din 1918.

Al. Vaida-Voevod face parte integrantă din marea generație de luptători a Marii Uniri, alături de Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, T. Mihali, V. Lucaciu, Al. Vlad, I. Suciu, Cicio-Pop și alții, dintre care numai Vasile Goldiș și Vasile Lucaciu s-au bucurat în ultimul timp de cercetări monografice mai aprofundate, urmând ca și ceilalți frunțiști politici români să-și găsească o mai bună așezare în spațiul istoric al frământatei epoci de dinaintea primului război mondial. Începutul considerării depline a acestor personalități de sacrificiu îl face în cartea de față tocmai istoricul clujean, care știe să imbine în chip meșteșugit prezentarea critică a izvoarelor cu izvoarele înseși, oferindu-ne astfel în premieră pagini din jurnalul și corespondența lui Al. Vaida-Voevod în așa fel ca cititorul de rând să-și poată face o idee clară și lipsită de prejudecăți despre demersurile sale. Personalitate controversată a epocii în care a trăit, dar și a perioadei interbelice, Al. Vaida-Voevod (1872-1950) polarizase simpatii sau antipatii, el făcând parte din grupul de politicieni români care au căutat soluția dinastică habsburgică, metodă de contracarare a politicismului maghiar. Astfel, el s-a declarat de la început un adept al teoriei lui A. C. Popovici privitoare la „Statele Unite ale Austriei Mari”, sperând ca prin federalizare românii să dobândească un rol important în viața politică a Coroanei habsburgice. El a încercat prin urmare să caute o cale de înțelegere cu urmașul la tron al bătrânului și ruginitului Franz-Iosif, arhiducele Franz Ferdinand, care nutrește vădite simpatii pentru români, făcându-și drum spre el prin intermediul maiorului Brosch și devenind un vizitator secret al palatului Belvedere, fie prin întâlnirile cu

arhiducele, fie prin rapoartele pe care i le trimitea, astfel că, în situația în care arhiducele ar fi venit la tron, partida românească ar fi avut reali șorți de câștig. Soarta a făcut ca acesta să moară la Sarajevo și tot ce a întreprins Vaida și amici săi, A. C. Popovici și T. Mihali, să eșueze, deși arhiducele făcuse vizite (și înțelegeri secrete) lui Carol la Sinaia și se bucurase de o campanie de susținere în ziarul *Lupta* de la Budapesta al lui Vaida. Oricum, anii războiului prim mondial și cei ai păcii îl desemnează ca făcând parte din delegația română de la tratativele de pace de la Versailles, unde activitatea lui a fost deosebit de apreciată chiar de Brătianu. Ea încununează o activitate deosebit de complicată și simuoasă a căreia cartea lui Liviu Maior constituie un ghid dintre cele mai prețioase. Așteptăm continuarea, mai ales că, la Cluj, în ziua de joi 21 octombrie a.c. s-a dezvelit o placă comemorativă pe casa în care a locuit și creat marile luptător pentru unire.

Mircea POPA

Morala ca revoltă

Tudor Arghezi
MANUAL DE MORALĂ
PRACTICĂ

Ed. Porto-Franco
Galați, 1993

Întotm zi de zi într-un imens ocean al presei - sute de articole ce încearcă sau pretind chiar a reflecta realitatea, a decide asupra valorii evenimentelor și omnelor. Obosim citindu-le, înfruntând fluxul cuvintelor ce ne izbesc, fără a avea decât rareori sentimentul satisfacției intelectuale.

De aceea apariția „Manualului de morală practică” al lui Tudor Arghezi poate fi considerată un eveniment. Reunind 31 de tablete scrise între 1928 și 1943, într-un autentic limbaj arghezian, „manualul” este o capodoperă a artei panfletare, ce dezbate într-o manieră extrem de actuală o problematică diversă: eficacitatea moralei, moravurile politice, libertatea, patriotismul, căsătoria și statutul femeii, condiția intelectualului...

Ceea ce conferă valoare de model acestor scrieri este conciziunea, acuratețea exprimării, limpezimea argumentelor. Ceea ce le personalizează este savoare plastică a limbajului, puterea veșnic schimbătoare a vorbei și aciditatea observației.

Dacă la Caragiale vulgaritatea caracterului stârnea o dezaprobare amestecată cu simpatie, la Arghezi caracterul creionat cu puternice accente groteschi și născ de zguslul: „Acum cățiva ani, gorilul sta cu șatra lui într-o oada, tăiată cruciș de o frânghie cu patru rele întinse la uscat, în dogoarea unei plite de gătit, pe care se prăjea ceapa în seu (...). Țigănul avea de dimineață zi de audiență. Și-a iubit țara atât de patetic și cu atâtă glău, încât s-a îmbogățit. A devenit și european”. Singura armă în fața acestor specimene este păstrarea naivității, înțelegerea ca puritate, conservare a ierarhiei valorice etem umane și a demnității: „Puterea ta e ca și cea și te stăpânești și să refuzi”.

Valabilitatea tematicii se păstrează intactă, căci ieri, ca și azi, există prostituție ce „se practică egal cu sexul și cu tiparul”, parvenismul și bani nemuncați, ce născ „inși paraziți, familii parazitate și clanuri”, căsătorii din interes, mode care slăbesc.

Pledoaria argheziană e cea a bunului simț, cea a unei conștiințe lucide menită de ne reaminti și a ne

arăta drumul spre firescul pe care de atâtea ori îl mutilăm, încercând să-l încorsetăm în canoane strâmbe și strâine nouă. Îndemnul lui poate fi motu al unei generații ce se vrea reînscut din cenușa unor triste vremuri:

„Nu te clinti din efortul tău pentru că cel ce nu mai știe să rădă întreg și să cânte întreg ia în derădere munca ta, și nu te îndoi în neizbândă de tine, influențat de izbândă lui aparent. Adevărul este în orice caz de partea ta, chiar dacă epoca îi aparține lui.”

Corina CHELARU

Postmodernism de piață

Susan Hill
LADY DE WINTER

Ed. Olimpia
București, 1993

Lansarea internațională a cărții „Lady de Winter” de Susan Hill confirmă, cred, două fenomene pe care cultura și, în primul rând, literatura română, vrând-nevrând, trebuie să le accepte: propagarea informației și a actului de cultură cu o viteză fulgerătoare, lansarea și traducerea unui „best-seller” atingând simultaneitatea, și o tendință „retro” a beletristicii de succes, explicabilă și dintr-o perspectivă joasă, imediată, a pieței, și dintr-una mai înaltă, teoretică, a postmodernismului.

Există, alături de literatura „escapistă”, un fenomen ce nu poate fi ignorat: nostalgia după cărțile celebre, care se reeditează mereu și care nu conținesc să atragă și să obsedeze. Poate că nu întâmplător romanele unor scriitoare ca surorile Brontë, Margaret Mitchell, Daphne du Maurier tutează aventurile imaginarii la contemporanele noastre care inventează o surprinzătoare relație între Heathcliff și dl. Rochester - figuri memorabile, brontiene, o altă aventură trăită de Scarlett O'Hara în tentativa ei continuă de a-l recuceri pe Rhett Butler, evoluția celei de-a doua Lady de Winter sub aceeași terifiantă umbră a Rebeccei.

O miză o constituie așteptarea publicului și atunci, în mod firesc, o editură (la noi - „Olimpia”) simte pulsul pieței și „se specializează” pe o asemenea serie: continuări ale romanelor celebre. Vânzarea e asigurată căci pe mital unei cărți consacrate de reeditări, traduceri, ecranizări etc. se grefează curiozitatea și nerăbdarea publicului. Și autoare ca Alexandra Ripley, Lin Haire-Sargeant, Susan Hill se lasă atrase de promisiunea „romanelor-continuare”.

Ar fi nedreaptă și neadevărată catalogarea acestor cărți drept literatură de consum, chiar dacă o conjunctură obligatorie, a economiei de piață, tinde spre astfel de situații. Căci autoarele, dincolo de studiile universitare serioase și de un indiscutabil profesionalism al scrisului, fac o alegere ce se bazează pe afinitatea cu un univers românesc, pe receptivitatea față de „spiritele tutelare”... într-un cuvânt, sunt personalități feminine ce își asumă cu inteligență nu numai un „mimesis” ci o re-creație care, simultan, e traducere, transfer, invenție, fantezie și, desigur, risc. Încercarea lor temerară merge în

sensul unei tendințe a culturii contemporane, numită în genere postmodernism, de „reciclare” a trecutului. E un mod de a recunoaște că trecutul (cultural) nu poate fi înlăturat, ignorat sau uitat, și atunci, o cale înțeleaptă ca să nu-i mai simțim presiunea e chiar recuperarea lui. Postmodernismul nu se sfiește să preia, în formula ironică ori livrescă, ceea ce spiritul modern a refuzat, în arhitectură, sculptură, muzică, film... O face, și literatura, într-o formă erudită și complicată (ca în romanele lui Umberto Eco) sau într-una aparent „populară” - cea a continuării unor cărți celebre.

Revenind la cartea lansată recent, cu cuvânta publicitate, de către Editura Olimpia, merită reținută fidelitatea absolută față de model. Menținerea la limita inferioară a invenției epice îngăduie păstrarea și intensificarea atmosferei. Acțiunea e restrânsă, se reduce la neconținutul călătoriei ale soților de Winter, încercări disperate de a uita: Manderleyful, crima, pe Rebecca, vina... Doamna Danvers și Fawell devin „agenții” Rebeccei, cerând răzbunarea, și duc treptat la disoluția cuplului pe care îl formau incoerenta soție nouă și soțul criminal. Cei doi ajung să fugă de Anglia, de amintiri, de ei înșiși.

Romanul devine spectaculos prin urmărirea celor doi, Maxim de Winter și a doua Lady de Winter, care își împlinesc neabătut destinul. De altfel, fraza ce revine obsesiv e „Ne fărăm singuri destinul” și drumul spre moarte și singurătate al celor doi e previzibil. Dar o asemenea continuare a „Rebeccei” pare chiar prea subtilă pentru convențiile unui best-seller... și aș paria că cititoarele atinse de „sindromul” Sandra Brown ori Harold Robbins, vor fi dezamăgite. Spre meritul autoarei, cartea pune în ecuație termeni ca „vină”, „ispășire”, „moarte eliberatoare” care parcă-parcă... trimite la imaginea cercului fără ieșire al tragicului... sau a coborării lente în abis din romanul psihologic. Ca o concluzie: curios, straniu best-seller!

Elisabeta LĂSCON

Devorator de teatru

Valentin Silvestru
JURNAL DE DRUM

Ed. Meridian
București, 1992

„Jurnalul de drum” al lui Valentin Silvestru pornește din meandre cronologice ale genului memorialistic pentru a se intersecta, cu o precizie aproape matematică, cu liniile romanșiei.

Personajele cărții se mișcă într-un spațiu și timp apuse, a căror efervescență este redată prin pana unui critic teatral, martor omniprezent al unei jumătăți de veac.

Elaborat într-o perioadă în care istoria ne-a fost măsteră, acest jurnal a recurs, asemeni teatralui, cinematografiei și literaturii la subterfugii și subtilități obligatorii. De aceea, „scris prin vremuri în care exprimarea deplină a gândului era obstaculizată pe căi multe, jurnalul a folosit uneori rostirea ocolită, fabula aluzivă, ironia critică asociativă, paralelizarea consimțităților pentru comparații explicatorii. Unele adevăruri ajung astfel la cititor oxidate de o indirectețe poate păgubitoare. Dar

nu se cuvine, cred, a îndrepta azi, în chip conformist, ceea ce a fost spus ieri într-o altă ambianță. Chiar și cu erori de apreciere a situațiilor.”

Nu știu dacă din 1957 până azi a fost rezolvată problema scenariului literar și a celui regizoral, pe care autorul o ridică în timpul unei discuții cu cineastul francez Louis Daquin.

Poate că nici nu mai este de actualitate. Cert e însă că, în mod deliberat sau nu, jurnalul se sprijină, structural, pe un scenariu literar în care gravitează actorii principali, secundari și figuranți. Îneditul vine din capacitatea autorului de a conferi fiecărui „protagonist” individualitate și pregnanță. Personaje episodice sau „de cursă lungă”, actorii, cineștii, pictorii, scriitorii, cronicii dramatice rămân figuri memorabile, deoarece aici nu funcționează parcimonia. Autorul s-a ferit, cu grijă, de dublul egocentrism: cel al omului care este și critic, dar și cel obligatoriu până la un punct în această scriitură narcisică. De altfel, apetența esteticianului Valentin Silvestru pentru comunicarea generoasă reiese și din definiția succintă pe care o dă noțiunii de gust operantă pentru orice cronicar dramatic: „La drept vorbind, gustul poate fi educat (aș zice că întâi format) și pe urmă sprijinit să se desăvârșască într-adevăr, ca o facultate spirituală care nu este, nu poate fi limitativă pentru alții - căci, în esență, această facultate se bazează pe capacitatea omului de a face abstracție de pornirile sale, de cerințele sale egoiste, de a fi deosebit interesat (nu lipsit de interes, firește).”

Dar, acest altruism spiritual pe care latinii l-au rezumat în adagiul „De gustibus non disputandum” este greu de propagat, mai ales în condițiile în care criticul se află într-o poziție îngrat comparativ cu artistul: „Printre alte diferențe existente între critic și artist e și aceea că în timp ce artistul se exprimă nemijlocit, în limbajul melodios și multicolor al artei, criticul trebuie să reconstituie poezia originală cu datele prozei. Așa s-au orânduit lucrurile de când lumea și inversarea datelor constituie ar fi de neconcepție.” Cui-i rămâne criticului în această situație? Uneori, să se răzbuie. Și o face subtil!

Soluția autorului se înscrie pe aceleași coordonate ale libertății creatoare: „Citesc în Saint-Beuve: «Există totdeauna optimism la criticul cu adevărat înzestrat».

Am fost convins de asta. Dar uite că de spus, a spus-o altul...” va conchide, cu luciditate, Valentin Silvestru.

Din lecturile literare străbătute într-o etapă a tineretii eflorescențe (Goethe, deja citatul Saint-Beuve, Eminescu, Păstorel Teodorescu) și încadrate armonios între întâmplări picante și remember-uri ale personalităților pe care le-a întâlnit pe traiectul profesiei, atrage atenția cea care vine dinpre Heinrich Heine. E receptată, și de această dată, cu aceeași distanțare obiectivă: „O invocație care mă face să zămbesc: «O, zei, eu mă rog vouă să-mi păstrați tineretea; lăsați-mi numai virilitatea tineretii, mânia dezinteresată și lacrima dezinteresată! Nu mă lăsați să ajung un zurbagiu bătrân care latră invidios la spiritele tinere sau un om care se tot tânguie, cu părere de rău, după vremurile bune de odinioară... Lăsați-mă să ajung un moșneg căruia i-e dragă tineretea și care, cu toată slăbiciunea vârstei, mai ia parte la jocurile și primejdiile tineretii!”

... Dar voi zămbi, oare, la fel și în 1985?”

Un volum cu totul remarcabil!

Adina HORNEA

Marin SORESCU

Aschii de drum

De la Voineasa la Vidra, 20 Km. Am dormit la Voineasa, într-o cabană, lângă hotel. Obosit de drumul de la București până aici (am plecat la opt dimineața, cu un microbuz).

Grupul nostru este destul de amestecat. Pe drum s-a armonizat, oarecum, fixându-ne pe o stare de voioșie de vacanță, sau o austeritate blândă, la unii dintre noi. Ne simțim bine.

Acum urcăm spre Vidra și eu scriu, pe genunchi, în microbuz, și cuvintele alunecă dintr-o parte în alta, căci am apucat-o pe un drumeag nefinisat, fost drum forestier. Bolovani mari, intrând sub roți, aruncă mașina cât colo.

Pe partea stângă, să nu uităm, e prăpastia. Reală. Scăpându-mi privirea în ea, mă trec fiori.

Stațiunea Voineasa se află deasupra satului cu același nume. S-a creat acum 20 de ani. Un inginer șef de șantier a primit două sute de mii – sau două milioane – nu contează suma – să facă barăci pentru muncitori. S-a dus la șefii lui, la București: „Mă lăsați să fac de-a dreptul case?”. L-au lăsat, pe moment. După aia, mult mai târziu, l-au dat în judecată pentru deturnare de fonduri. A câștigat el. Pe scurt, au rămas casele.

Peisaj de chei – cheios. Pe Lotru în sus. Lotru înseamnă hoț, haiduc (M. Beniuc se considera mare lotru) dar i-a fost dat acestui minunat râu să fie el furat de tot. N-a mai rămas nimic din el. Totul a fost captat, tras la țevi și tuneluri, pentru multele hidrocentrale. Un firicel subțire se strecoară rușinat printre pietrele crăpând de sete. Ne apropiem de Cataracte. Păstrăvii cică suiau pe cascade în sus, câte 8-10 metri, și reușeau să urce spre izvoare, la Obârșia Lotrului. Peisajul trebuie să fi fost într-adevăr sublim.

Cuvântul des folosit, în excursia asta de documentare: **captare**. Captarea apelor. S-a reușit. Natura a sărăcit.

Privesc plaiurile, sus. Loc de obârșii. De mioriță. (O variantă a fost culeasă în zona Vaideenilor). Trei haiduci: Voinea, Ciungu, Malai, au dat numele

localităților: Voineasa, Ciungetu și Malaia, spune legenda. Dar nu e obligatoriu să fie așa. În apele râului, pe aici, se culegea aurul cu sita și ciurul. Fugind de radiații, urc la munte. Muntele s-a ascuns în apele Lotrului, iar acestea au intrat, șerpi, flăcări, în pământ. Curg radiații pe albia moartă. Mă gândesc mereu cum se cățărau păstrăvii pe cascade în sus, urcând pe coama de cal, scuturată năraș, a Lotrului.

Lotru

Cascade fără apă... Pietre curg

În ele însele, încet, încet.

Și-un drum de murg se duce la Ciunget

Și-atât de trist e drumul fără murg.

Alunecă, reptile reci, și cad

Pietroaiele de sus, la Cataracte.

Și Lotru fără ape-i tot-un vad

Și-o tragedie-n nu știu câte acte.

Mica sclipește-n sute de foițe

De biblie, repovestind geneze.

Obârșie aici de miorițe –

Furatul Lotru cin' să-l căineze?

Șuvoiul încăput pe dedesupt

E ca un steag, târât în iad și rupt.

Am plecat de la Voineasa pe la ora zece. Ieri, când am apucat-o pe la Gura Lotrului, am poposit la primul baraj. Un lac mare, adânc. În mijloc, amenajată, o păstrăvărie. Vizităm puiernița de păstrăvi. Miroase

puternic a icre. Într-un bazin, sute, mii de pui de loștră, aduși aici pentru a li se da o creștere aleasă și a se popula cu ei, apoi, alte lacuri. Un pește căutat de pescari, cu aură de legendă.

***

Fulgeră la coada lacului Vidra,

Sclipeșc foile de mică pe păstrăvi.

Înfricoșaji, peștii își depun icrele

În locurile mai umbroase de la frântura fulgerului.

Pe Valea lui Stan joacă banii.

Se aprind focuri cu zimți.

(Mai mult nu spun căci e secret.)

Fosta albie e o potecă

Pentru lacrimile care se strecoară la pas

Printre pietre.

***

În apropierea lacului, drumul devine mai lin. Contemplu barajul enorm. S-a cărat aici piatră câțiva ani. Convoi de vehicule, basculante. Sudoare, efort, ură, accidente de muncă. Are miez de argilă (ca și barajul de la Siriu).

Privirea îmi alunecă pe luciul apei.

Peisaj tihnit. Munții, plaiurile... Nume pline de magie: Puru, Pietrele, Mogoș, Sărăcin, Goata.

Spre Ardeal, Munții Cindrelul, Munții Sureanu și, între ei, Valea lui Pătru. Spre sud: Munții Căpățanii (Vârful Ursu: 2103 m) și Munții Parângului (Vârful Parângul Mare: 2519 m).

Aceștia – Parângul și Munții Căpățanii, se văd din Bulzești, când e senin. Dintre ei izvorăște Oltețul.

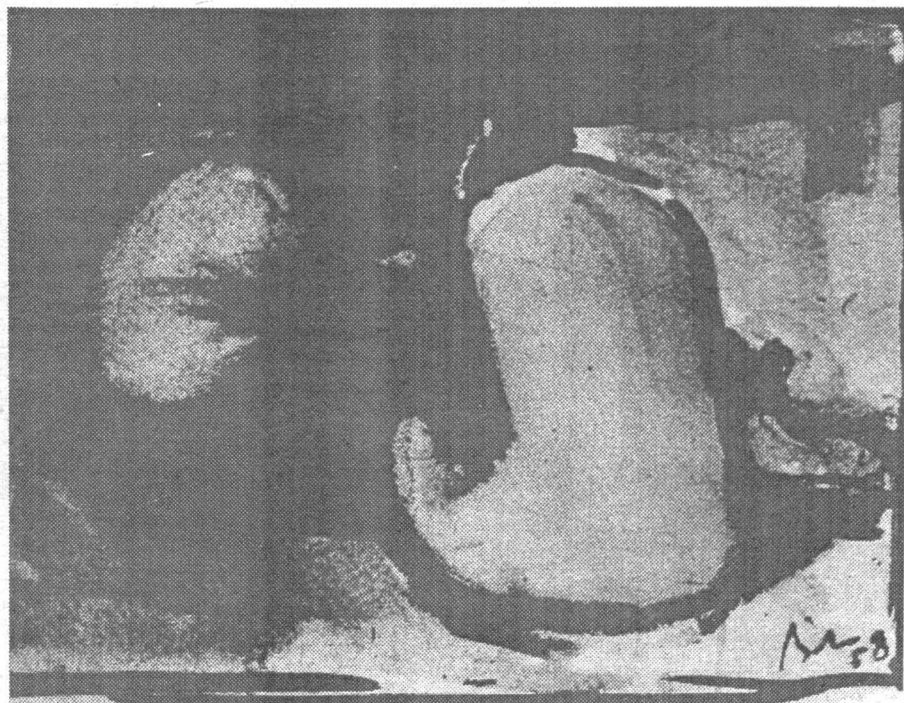
La Vidra se amenajează o stațiune alpină. Se află aici, acum, câteva vile, pe care le vizităm. Sunt fostele barăci pentru muncitorii de la baraj, construite de la început ca niște case, care printr-o mică renovare au fost ridicate în rang. Acum sunt în construcție câteva hoteluri. Vorbind cu inginerii constructori despre Sadoveanu, care hălăduia pe vremuri nu departe de aceste locuri pe Valea Frumoasei (unde ajungea prin Ardeal). Șeful șantierului ne spune că ar exista posibilitatea cumpărării sau construirii unei vile a scriitorilor. Un loc numai bun pentru inspirație, într-adevăr.

Bem un nes, căscăm ochii la peisaj, întoarcem diligența și plecăm. Mereu prea grăbiți.

Ciunget. Popas în miezul pământului. O oră de literatură științifico-fantastică. Vizităm o hidrocentrală, pe dedesubt. Intrăm cu microbuzul pe un tunel lung de aproape un km, care coboară în pantă cam 100 m. La capătul galeriei, cum s-a apropiat mașina, se deschide automat o ușă, microbuzul rămâne, noi intrăm. O hală imensă, unde se repară o turbină. Niște panouri. Câțiva muncitori. Primim explicații.

Te încearcă un nelămurit dar apăsător sentiment de frică. Această apăsare grozavă a muntelui violentat o simți în fibre. Mai sunt două sau trei etaje în jos, iar sub ele – Lotrul, care vine furios, în pantă și e pus să dea viață hidrocentralei. Partea tehnică n-am reținut-o. Când mă văd afară, în bătaia vântului, respir ușurat.

Oricum, n-ai crede că se află la noi asemenea construcții înfricoșătoare. Ne grăbim să ajungem la Olănești, unde mâncăm de prânz, la un restaurant. După vreo două ore, pornim spre Râmnicu Vâlcea.

Corneliu Baba, Cina, 1958

(1988)

GRAFFITI

Gheorghe TOMOZEI

Desen aniversar

Nichita îi zicea Don Anhellos mirându-se cum de nu l-au atins aripile morii de lemn înfruntate în drum spre Toboso, fiind Domnia-Sa cu tot mai înalt decât sulița ce-i armează brațul, având lung păr avelomic revărsat peste armura de tablă și fiind făptură blândă și roasă de vis.

Cărțile, multe, pe care le-a scris i-au spus Anghel Dumbrăveanu.

Eu, de sub zăpezile acestui brav novembere mă ridic și strig: Anghel, bătrâne, ai văzut câtă dreptate aveam chemându-te astfel chiar din ziua în care ne-am cunoscut (și-au trecut de atunci ani o sută), uite că acum când te dai sexagenar (ce bizar sună acest cuvânt!) pun tămplă bătrână lângă tămplă bătrână și umplu pentru tine cupa cu vin și himere!

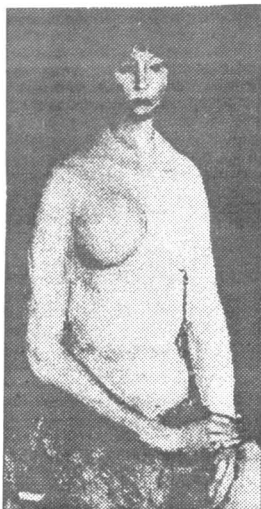
Anghel Dumbrăveanu aparține unei generații împodobite cu mirabile trofee, plină de străluciri și tristeți: e al lui trupul strivit de tramvai al adolescentului de douăzeci de ani și încă unu!, e și al lui tiparul tras în marmură al academicianului (în postumitate) Stănescu înălțat

chiar în fața Academiei, e și a lui gloria multă-putină a numiilor Velea, Mazilu, Murnu, Pituț, Hagiu și încă a altora, copleșitor de mulți, sunt ale lui mai mult de trei decenii de poezie și de trăire adevărată pe un pământ mișcat de cutremure, diluviu, neîndurare.

O performanță, un adevărat pisc, cei 60 de ani împliniți de acest cavalier al generației înropate, altfel numite criptic 60, o bucurie că versul său e încă-n lucrare!

Critica îi e datoare cu studii pe măsură și nu mie mi-e dat să-i aflui lui Anghel merita firidă în templul (de aer) al literaturii române contemporane. Datoria mea este să-i „denunț” inflexibila noblete, rarul simț al prieteniei, devoțiunea camaraderescă, neagresiva trufie, bunătatea. Acum când e de rușine să fi bun, când a avea un prieten echivalează cu fundarea unui partid cu suspente programe, când – timp revolut – eleganța nu se mai poartă...

Am răsofit primul și cel mai proaspăt volum semnat de Anghel și m-am uimit cât de puțin spectaculoasă i-a fost cariera: poetul nu și-a trădat

Corneliu Baba, Nud, 1964

modalitățile de expresie, nu și-a apropiat procedee „la modă” ci, netulburat, s-a străduit să-și spună mai bine versurile de început. Ii sunt la fel de apropiate și tiparele clasice și rostirea liberă în versul liber (totdeauna ritmat interior), având ca țintă nu sentințele lirice frapante, teribile ci limpiditatea, simplitatea.

E un poet vechi, mișcându-se neșalant printre modernii autentici sau modernii-cu-ostentație, grație capacității de a se face credibil, de a convinge și finalmente de a seduce. Senin, dominat de gustul secret al armoniei,

Anghel pare invenția propriilor „peisaje”, dintre obsesii cea mai apăsătoare fiind Marea ocrotitoare de dragosti și pedepsitoare, Marea cu ondulări de tragice neliniști și părelnicie reverii.

În anii (decenii, o jumătate de veac) când poetului i se impunea să fie un tribun, un optimist cu orice chip, Anghel a avut curajul de a se descrie, etern defensiv, ca un om mai degrabă cuprins de spaimă decât (doar) melancolic. Un duh amar îl cutreieră, e cercetat de negre prevestiri:

„Aproape e ziua
Când voi pleca.

Întâmplă plopul, acoperișele roșii
Nu mai trece nimeni pe-ai ci.
Vin amintiri din vară,
Ferigi uscate îmi astupă

geamul.

Aș vrea o frunză din vremea
iluziilor.

Un vânt de mieznoapte
Alungă oamenii-n case.

Îmi închipui caii cu care am

fast

Prin stepele tinere,
Lumina senină din zori

Când mă-ntorceam
N-am cui să spun

Că nu mai am nimic.
Numai aceste cuvinte

Lăsate de cei ce pleacă.
Le-arunc în vânt

S-ajungă la ei
Ca un semn,

Dar se lovesc cu aripa de

geam

Să le deschid.
Nici ele nu mai știu

Cum e când zbori prin lume”

Am citat aproape la

întâmplare o poezie care,

singură, poate să definească

sigiliul stilistic al lui Anghel:

transparență, mărturie univocă și neechivocă, o necăutată claritate, verb cast.

A meritat să se nască în nici-țoamnă/nici-vară, sub cer, fără îndoială bacovian.

A meritat să fie iubit. Și a fost.

Și-a dezarmat detractorii cu un surâs deconcertant: nu-l poți lovi fără să tremuri că ai făcut grozăvia de a răni un poet.

Fiindcă, în proximă efegie, Anghel nu e doar poet dar și arată ca poezii din visele romanticilor. Eu l-am descris, în zale, și l-am prevăzut cu lance.

Dar n-am spus că vârful lăncii e un nufăr...

Cu o dragoste înflorind

Lui Anghel Dumbrăveanu,
la răscrucea deceniilor

E dintre toți cel mai bogat:

Are nopți de argint și ironii de aur.

Îl vezi intrând în vârstă ca un prinț

Ce se întoarce-nvingător în propriu-i

palat

Iluminat prin trei sute șazeci și cinci

De-njelepciuni.

Iar amurgul îl va găsi

Cu o dragoste înflorind

La fiecare fieceară.

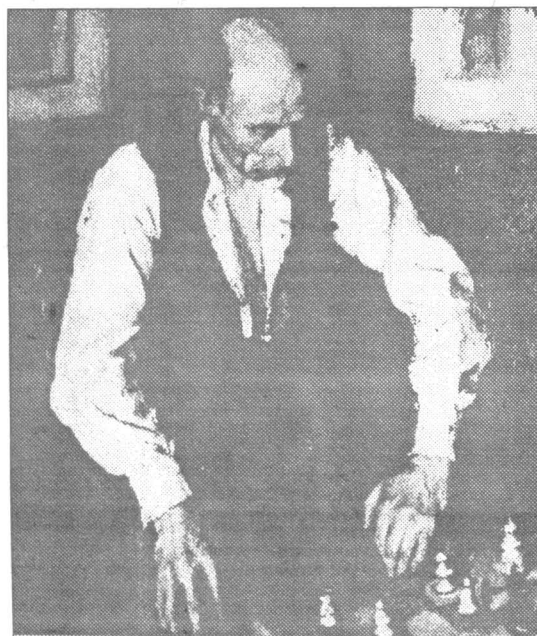
Dim. Rachici

Jucătorul de șah

Îmi amintesc întotdeauna cu plăcere de sala colecțiilor speciale din biblioteca ieșeană la care Eminescu fusese pentru o scurtă vreme director. Situată la ultimul etaj, deasupra bogatelor coroane ale telor – de la aceștia începea urcușul Copoului – , elegantă și spațioasă, străjuită de numeroase ferestre prin care se deschideau adevărate galerii de lumină, încăperea cu mobilier sumptuos devenise, așa zice, „cuibul nobiliar și solemn al unor inițiați. M-am deprins în următorii ani cu cititorii, mereu aceiași, cu obiceiurile lor destul de ciudate, între care mușenia era cel dintâi, la fel cum se obișnuiseră și ei cu sfioasă dar ostentativă mea prezență, de adolescent în blugi și cu cartea la cantina studențească. Deși părea de domeniul evidenței că fiecare e conștient de prezența celorlalți, puținii cititori permanenți erau atât de preocupăți de studiu, încât nu obișnuiau măcar să se salute, dar să vorbească între ei! Singurele lor conversații le aveau cu bibliotecara. Tot cu ea schimbam și eu, când și când, câteva cuvinte.

Mi s-a întâmplat însă, ca în cei doi, trei ani cât am frecventat sala de lectură de la etajul III cu o asiduitate care-mi stărnește, dacă e posibil, propria-mi invidie („fugit irreparabile tempus”), să întâlnesc, oricât de devreme ași fi sosit - „la prima oră”, cum se obișnuiește azi a se spune - întotdeauna o persoană care mi-o luase înainte și, dacă de mai multe ori am rămas până seara târziu, la plecare constatam că

mai rămâne cineva după mine. Același om. Tenacele studios era un bătrân de talie mijlocie, bine legat, pleșuv și cu un nas pe care prozatorii Ilf și Petrov l-ar fi apreciat, citisem asta într-una din cărțile lor, „atletic”. Stătea nemișcat ore întregi într-o mușenie totală, fără să facă nici cel mai mic gest, cea mai mică mișcare. În atmosfera de intensă luminozitate a sălii de lectură neclintirea bătrânului îmi dădea sentimentul veșniciei. Părea, pentru imaginația mea, de cititor al cărților lui Mircea Eliade pe a căror copertă exista o etichetă cu un S roșu, că timpul însuși se lovea de el ca de un obstacol făcând vârtejuri în trecerea sa mai departe. Sunt mai multe feluri de a citi o carte, iar o bibliotecă e locul ideal de a studia insolitul acestor tipologii. Sunt cititori solemnii și maiestuoși. Alții se aseamănă sacerdotilor care oficiază un ritual. Unii evocă prin ei înșiși sintagmele de care abundă literatura, când e vorba despre studiu. O parte dintre ei par prinși în mrejele lecturii, de forța hipnotică a subiectelor, ca niște bolnavi dependenți de medicamentele prescrise. Am văzut și persoane care, citind și fișând o carte, se înhamă la o grea muncă fizică. Bătrânul nu intra în nici una dintre reguli, nici în altele, posibile, dar faptul că imediat ce pătrundeam în sală privea mea îl întâlnea la al patrulea birou dinspre fereastră îmi dădea un sentiment de liniște, de normalitate în interiorul căreia nimic nu s-ar fi putut schimba. Cu vremea,

Corneliu Baba, Jucătorul de șah, 1948

senzația de ciudățenie și mister dintr-o încăpere unde lumina zilei, neîntâlnind obstacole vegetale, elimina până și echivocul umbrelor din colțurile obscure ale mobilierului, s-a estompat, dar tot mai priveam, din când în când, uneori mirat, alteori de-a dreptul halucinat, la omul nemișcat, cu trunchiul puțin aplecat în față cu palma stângă așezată pe un genunchi, sprijinindu-și mâna dreaptă într-un creion foarte bine ascuțit, fixat pe foaia albă de hârtie.

O singură dată s-a întâmplat ca, sosind în bibliotecă, să nu-i

zăresc silueta devenită familiară. Am întrebat oarecum îngrijorat pe bibliotecară ce se întâmplă cu domnul foarte vârstnic, nelipsit din bibliotecă, ce face și cine este el? Am aflat atunci o poveste cu iz romantic și cu subiect de roman comercial, cum sunt toate poveștile al căror început au un sămănare de mister. Foarte vechiul cititor se numea, dacă memoria nu-mi joacă vreo festă, Dumitru Ignat și fusese profesor de matematică. La pensionare se apucase să învețe limba latină pentru a citi operele scriitorilor latini în original. Învățase apoi

latina medievală, iar acum (adică în urmă cu vreo șaptesprezece ani) se îndeletnicea cu studiul limbii chineze. În ce scop? Întrebare fără răspuns precis, dar răspândită, de asigurarea propriilor priviri, că studiul era temeinic. Pentru a-și verifica unele ipoteze economisise timp de mai mulți ani suma necesară unei călătorii în Extremul Orient, de unde se întorsese fericit de a fi avut dreptate. Lucra, în acei ani, la realizarea unui dicționar român-chinez (mult simplificat). Și totuși, ce se întâmpla cu omul de aproape 80 de ani care dorea să devină sinolog, parcă pentru a-și demonstra forța de control și autodepășire în luptă cu sinele (textualiști ar dezvolta fastidios de mult această frază!). Bibliotecara mi-a răspuns, liniștindu-mi neguroasele temeri: „A trecut pe aici ca să-mi spună că în dimineața asta merge la cinema ca să vadă un film documentar dedicat lui Corneliu Baba. Au fost prieteni; el este cel care i-a pozat maestrului pentru Jucătorul de șah. M-a rugat să-i rețin locul, mai clar spus, să nu i-l înlăture!”.

Am cerut imediat un album cu picturile lui Corneliu Baba și deschizându-l la reproducerea cu titlul amintit am simțit cum uimirea mea se destinde sub presuarea bucuriei care-mi cuprinsese trupul de o căldură plăcută. Așezat pe un scaun, cu trunchiul puțin aplecat înainte, meditativ cum îl văzusem mereu în sala de lectură, mai puțin vârstnic, totuși nu tânăr, învăluit în acel mister pe care pictura îl scoate cu forță în relief, privea mozaicul de pătrățele albe și negre omul din bibliotecă.

Lucian CHIȘU

Mihai IACOB

Pașaport american

Prietenul meu **Mihai Iacob**, regizorul cu care am făcut împreună filmul „Străinul”, aflându-se în America beneficiar al unei burse, a rămas acolo prin anii '70, fiind sigur că o să facă praf Hollywoodul. Nu l-a făcut, dar nici Hollywoodul pe el. A făcut de toate, ca un emigrant ce se respectă și până la urmă și-a încropit o oarece situație ca *real estate salesman*.

Vara aceasta „mi-a luat piuitul” cu un excelent roman, fruct amărui al vieții pe meleaguri îndepărtate, cu o tentă satirică ce mă face să cred că în noi toți ardelenii refnvie, din neant, duhul lui Budai-Deleanu. Nu vreau să vând „pontul” cărții. Am învățat asta din călătoriile mele prin USA, unde m-am întâlnit și cu Mișu și am vorbit, despre ce? Despre ce vorbește

românul *wherever he is*, la Paris sau la Bangkok? Despre țărișoara lui și cât îi este de dor de ea și ce mai fac prietenii și dușmanii personali de acasă! Așadar, romanul „oglindește” drumul pe toboganul americanizării pe care-l parcurge o modestă familie de români, manevrată printr-o decizie a... Elenei Ceaușescu (ce ziceam?) într-o afacere de 150 de milioane de dolari. Și ca măcar în literatură să existe un *happy-end for the happy few*, peste toate explodează succesul neașteptat al celui mai rebel membru al familiei, Doru, care înființează o școală de genii și cumpără un oraș.

Titus POPOVICI

Doru Aionescu (așa se pronunța în americană neoașul său nume de acasă) lucra la o pizzerie - *Dominic's Pizza* - de la șase seara până la două noaptea. Văzuse singurul anunț din ziare care nu cerea experiență americană și izbutise să se angajeze cu \$1 și 25 de cenți pe oră. Bani ăștia nu prea contau. Câștigul era de fapt bacșișul. Putea să ia între \$20 și \$30 pe noapte, dacă-i cădeau câteva ture bune. Sigur că nu era totul chiar atât de simplu: trebuia să înveți pe unde să mergi ca să eviți stopurile și traficul. Pe urmă sistemul american de adrese, cu cifre care sar între două case și cu patru numere pe o singură clădire, cu străzi care se intrerup într-un punct și continuă, cu aceleași nume, te miră pe unde. Dacă nu ai noroc, o-ncurci. Toate se repetă: Nord și Sud. Desigur că astea i-au făcut la început viața destul de amară. Dar Doru se descurcă repede: fusese născut pentru America.

În primele zile a învățat cum se ia bacșișul. Trebuie să fii *smart*. Deștept, adică. Să te duci cu *oven-ul* (cutia de metal care ține pizza caldă) în casa clientului, să scoți plăcinta în fața lui, să-ți vadă el atenția dar și efortul. Nu te duci cu *oven-ul*, nu iei bacșiș; Doru și-a dat seama de asta după primele patru ture. Oamenii decid în mai puțin de cincizeci de secunde din clipa în care te-au văzut, dacă te plac sau nu. În secundele astea cruciale, Doru era deschis și comunicativ. Învățase că trebuie să le ofere pizza ca pe un cadou meritat, dar și ceva care i s-ar fi cuvenit clientului cu cinci minute mai devreme. Un gest victorios care să includă însă și un soi de scuze nemărturisite. Și totul cu aerul cu care ți-ai îmbrățișa fratele la întoarcerea de pe front.

La *Dominic's Pizza*, în pauzele dintre ture salariați îndoaiau cartoane, tăiate după tipar și alcătuiau cutii. Erau doi patroni: *Dominic*, de unde și numele prăvăliei, se zicea că se

trage din Sardinia, și *Bob*, american-roman. Când a aflat că nu l-a luat în brațe pe Doru. I se umeziseră ochii, se uita la el când dintr-o parte când dintr-alta și dădea binevoitor din cap. *Bob* cunoștea România. Fusese *bomber* - adică cel care vizează prin obiectiv și declanșează bomba - pe un *Liberator* la primul raid deasupra Ploieștilor în '44. Pentru *Bob* zborul de la Benghazi la Ploiești - cu nenumăratele antrenamente făcute pe niște machete în deșert și fără să cunoască numele real al obiectivului - zborul foarte jos prin barajele antiaeriene nemțești, lupta cu avioanele de vânătoare românești și lansarea bombelor reprezentau punctul culminant al existenței lui. Așa cum a fost pentru *Neil Armstrong* primul pas pe lună. Îl faci o dată și pe urmă povestești tot restul vieții cum l-ai făcut. Pentru *Bob*, Doru era un fel de moleculă vie a obiectivului. Văzută de sus, țința n-are nici un fel de viață. E un desen abstract în care exploziile se înscriu la înlocuirea gradațiilor. Dacă te-ai fi gândit că acolo mureau oameni, poate ai fi vrut să dai pe alături. Dar după toate chinurile antrenamentelor nu-ți mai doreai să nu nimerеști. Oricum tot nu vedeai nici o mișcare. Pentru *Bob*, România a rămas în continuare obiectivul secret de la Ploiești și era pur și simplu fascinat să audă cuvinte în limba obiectivului. Cum avea o clipă liberă îl pune pe Doru să traducă în românește o conversație amicală, aceeași oriunde în lume: „Ce mai faci? Doamne, câtă vreme a trecut! Mă bucur că ești sănătos, ce bine că și ceilalți sunt okay. Mare păcat că nu ne vedem mai des. Altfel treaba merge bine. Nu e ușor, dar ne dăm silința; până la urmă trebuie să iasă. Tu te ții extraordinar, n-ai îmbătrânit deloc. Sună-mă, când ai timp să ne mai vedem”. După o săptămână *Bob* a învățat răspunsurile și dialogau amândoi în românește, intrigându-i pe clienții care bănuiau că *Bob* se

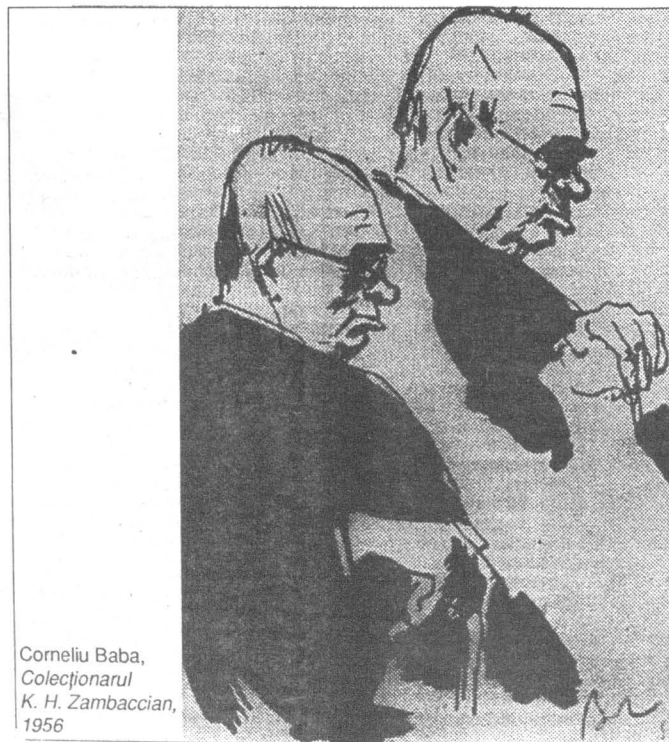
pregătea să intre în Mafia și învăța dialectul sard. Pe lângă patroni mai erau în prăvălie un puști, *Jimmy Colson*, trăznit de o acnee violentă, care abia își luase carnetul de conducere, *Oswald*, un neamț impertinent cu mâna stângă în ghips, doi homosexuali în blugi decolorați, iar la unsprezece seara apărea cu o punctualitate kantiană un personaj destul de misterios și foarte respectat, Profesorul. Era ceva foarte neobișnuit cu acest profesor. Avea o față distinsă, cu un nas subțire și ușor acvilin, o frunte înaltă, ochi de culoarea oțelului - cu un soi

de fosfor în iris - și se mișca cu o eleganță naturală: sau foarte studiată, oricum firească, înobilând alcătuirea cutiilor de carton cu gesturi de adevărat creator. Vorbea cu pauze între cuvinte, cu un accent ciudat, într-o limbă elevată, cam *stiffy*: înțepenită, afectată, ceremonioasă, rigidă - scărțind de corectitudine în urechile celor din prăvălie. De unde i s-a tras și apelativul „profesor”. Nimeni n-a încercat măcar să-i dea o altă identitate. Între unsprezece și două era unanim acceptat ca arbitru în stabilirea adevărului privind datele istorice, interpretarea legilor în vigoare și de fapt al oricărui pariu, exceptându-le pe cele sportive. Avea poate în jur de cincizeci și ceva de ani. Nimeni n-a îndrăznit vreodată să-l întrebe nimic în legătură cu viața lui personală. Era o bombă culturală cu explozii programate cam la fiecare douăzeci de minute, când erau reclame la televizor și toți se repezeau cu întrebările. Doru era convins că nu făcea prea mulți bani: era o personalitate mult prea puternică și clienții se simțeau probabil stânjenți văzându-l cu *oven-ul* în mână și mai mult ca sigur se jenua să-i dea bacșiș, dintr-un soi de respect.

Într-o noapte pe la unsprezece și jumătate a intrat în prăvălie un bărbat la vreo 35 de ani, cu ochelari căzuți la jumătatea unui nas semitic și cu barbă roșcată, tunsă scurt, egal, pe toată fața. Purta o canădiană de plastic, destul de jerpelită, peste cămașa deschisă la toți nasturii, pantaloni negri cu manșetă și sandale prin care i se vedeau degetele murdare. Îl căuta pe Profesor.

Amândoi au început să vorbească rusește și dintr-o dată s-a făcut liniște în jurul lor. Toți erau uimiți: cei doi nu păreau să facă parte din aceeași lume și totuși discutau cu un aer foarte familiar, de parcă s-ar fi cunoscut din copilărie. După câteva minute Profesorul i-a explicat lui *Dominic* că domnul de lângă teighea, *Ilya Fruhstein*, ar fi vrut să se angajeze la el, la *Dominic's Pizza*.

„Le-am dus o pizza cu *pepperoni* acum două zile, adăugă Profesorul zâmbind, ca să atenueze stuporea lui *Dominic*. El a venit acum trei săptămâni din Ucraina și n-are încă experiență americană. Dar cei de la

Corneliu Baba,
Colecționarul
K. H. Zambaccian,
1956

sinagogă i-au promis că o să-i împrumute câte o mașină în fiecare seară, exceptând vineri și sâmbăta. Așa că ar putea să lucreze.

Lui Dominic pur și simplu nu-i venea să creadă: „Că dacă n-o să se înțeleagă cu clienții?” Întrebă el, încercând totuși să pară binevoitor. Profesorul se uită la Ilya vrând parcă să verifice, el însuși, posibilitățile noului venit.

- Îi scrii prețul pe cutie, spuse el. La fel și adresa. Cred că o să se descurce.

- Și dacă nu? Dacă nu face față cine garantează? Garantezi tu pentru el?

- Da, spuse Profesorul fără o secundă de ezitare. O să plătesc eu daunele.

Pe Dominic solidaritatea asta evreiască, cu mașinile împrumutate și cu Profesorul făcând din Ilya o cauză personală, îl emoționa și-l înmuie de tot:

- Orice s-ar spune, sunteți un popor de admirat, spuse el încet. Ai noștri ne suferesc gâtul cu Mafia și Cosa Nostra și ne storc până la ultimul cent. Pe când voi vă puneți cură la bătaie pentru Ilya, venit de trei săptămâni. Bravo vouă! D'ăia și conduceți lumea! Ce poți să spui decât „bravo vouă?”

- Îmi pare rău... Trebuie să te dezamăgesc... Dar eu nu sunt evreu. Nu, asta era prea de tot! Omul din fața lui își bătea joc de el?

- Și atunci ce ești? se enervă Dominic. Conte rus? Nepotul lui Rasputin?

- Nu. Le-am învățat limba la închisoare, răspuse simplu Profesorul. Ca și engleza.

- După cum o vorbești pare că ai fost închis la Oxford.

- Nu, continuă Profesorul, cu simplitate. Am fost la închisoare în România.

Lui Doru i se părea că nu înțelegea bine. Nu era posibil. Profesorul? Dar Bob năvăli din partea cealaltă, gata să-l răstoame:

- Are you really Rumanian?

Profesorul ridică din umeri. „What can I say? Certainly, I am.”

Fața lui Bob se luminează. Îl luă de umeri și cu ochi strălucitori de emoție îl întrebă: „Ce mai faci? Doamne, câtă vreme a trecut! Mă bucur că ești sănătos!”

***

Numerele săreau inexplicabil de la 539 Sud la 385 Sud. Nu era nici o stradă care să le întretaie și care să schimbe după sistemul american prima cifră. Un maidan întunecat în fundul căruia cu greu se întrezăreau siluetele unor case. Adresa pe care o avea Doru, 497 Sud, nu exista nicăieri. Poate să fi fost undeva în mijlocul spațiului cu locuințele retrase și neluminate. Se întoarse și opri în dreptul casei cu numărul 593. Scoase cutia cu pizza din oven. Era prea întuneric să mai care și oven-ul cu el. Încuie mașina și porni în căutarea numărului 497. Era o comandă de party size, adică de petrecere, cu toate toppings-urile și cu doi litri de Pepsi extra. Era foarte greu să ghicești prin întuneric numerele caselor, mai ales că numerele nu sunt mari și puse lângă porți, așa ca în Europa. Dacă există o bordură, pot fi scrise și acolo. Altfel chiar pe ușa de la intrare și câteodată agățate de vreun stâlp. N-avea lanternă și dibuila întorcându-se mereu cu fața spre neonul care cu un tref stricac palăpăia violet deasupra mașinii împrumutate de doamna Milcu. I se păru că vede un număr care începea cu 4. Încercă să-l pipăie. Ultima cifră putea să fie 7; șaptele american n-are liniuță și oricând puteai să-l confunzi cu unu. În clipa aceea la stânga lui se auzi un foșnet și lui Doru i se păru că

trebuia să fie o pisică. Ce altceva? Instinctiv se răsuși și văzu două mogăldete care răsăriseră ca din pământ. Își dădu seama căăștia aveau de gând să-l atace. Începu să alerge în direcția mașinii, dar dintr-un tuful, în fața lui, apărură al treilea. Părea de vârstă lui și-și trăsese peste sprâncene o bonetă de lână grise. Ținea o rangă în mână. În lumina chioară se vedeau ridurile adânci din obraz, ca niște tăieturi.

- Give the money! îi strigă cu o voce hârăită.

Doru încă nu voia, sau nu putea să creadă că e adevărat ce i se întâmplă. De fapt nu voia. Încercă să tragă de timp, să trateze:

- N-am bani. Toți banii ....i-am predat după tură, la prăvălie. N-am ce să vă dau.

- Give the money! strigă cel care venea lateral și voia să-i taie calea spre mașină.

- la asta, îi spuse Doru și-i întinse cutia și sticla de Pepsi celui cu boneta.

Din reflex negrul apucă sticla și cutia și se opri o clipă, zăpăcit, neștiind ce să mai facă cu amândouă mâinile ocupate. Doru țâșni spre mașină, dar al treilea îi sări în față.

- Give the money! suieră el cu gura fără dinți. Dă banii, son of a bitch!

- N-am! Sunt un amărât de...

Bara de metal îl plesni peste gură și auzi până-n creier scrâșnetul dinților care se rupeau. „Aștia nu glumesc, își auzi vocea venind parcă de undeva, din afară. Nu mai era timp de pierdut. Își băgă mâna în buzunar și încercă să scoată banii. O altă lovitură, peste umăr, îl făcu să-i scape pe jos. Voi să scoată măruntșul din buzunarul cămășii. Ranga îl zdrobi degetele și monedele se împrăștiară, zomâind, pe trotuar.” „Aștia nu glumesc”, mai apucă să-și spună când bara îl trăsni peste nas, apoi o lovitură cumplită, în coșul pieptului îl doborî la pământ. Nu mai avea glas să strige după ajutor, diafragma îi întepenise și nu mai putea respira... Cei trei atacatori, își dădu seama cu o luciditate nefirească, erau de vârstă lui, luară bancnotele de pe unde erau, lăsară dracului măruntșul și o rupseră la fugă spre Sud; unul din ei țipa gutural, apoi se porni să chiuie subțire, ridicându-și amândouă mâinile în semn de victorie.

Dacă Doru ar fi știut, sau cineva l-ar fi învățat, le-ar fi dat de la început banii. N-ar fi încercat să negocieze. În fond erau 34 de dolari și câțiva cenți. Mai mult ca sigur că Dominic ar fi suportat paguba. În fond chiar dacă l-ar fi pierdut el însuși, tot n-ar fi fost mare lucru. Dar dacă n-a știut? Încercă să respire mai adânc și după câteva clipe se auzi horcăind și nu peste mult fu chiar în stare să-și geamă. Iar apoi începu să strige după ajutor: „Heeeelp!” Neașteptat de repede cei de la 539 Sud ieșiră afară. Îl acoperiră cu o pătură, chemară poliția și salvarea, îl dădură apă și au stat în jurul lui, ca și când i-ar fi fost rude. Poate se simțeau vinovați de ceea ce i se întâmplase și neștiind ce să facă, stăteau în jurul lui. Cu mare greutate Doru își întoarse capul și încercă să vadă dacă cei trei n-au lovit și mașina Zinaidei Milcu. Nu. Din fericire, Chevrolet-ul ei scăpase intact. Și atunci începu să simtă toate durerile. Până și ochii-l dureau, dar nu puteau fi ochii, întrucât ochii nu pot să doară. Ceva în jurul lor; ceva de undeva din frunte. Și genunchiul. Nici nu-și dăduse seama că-l loviseră și peste genunchi. Cum să ajungă acasă în halul ăsta?

Nu peste mult apărură o mașină de poliție, aproape în același timp cu salvarea. Nici n-a simțit când au pus targa sub el. Adevărați profesioniști. Targa s-a ridicat automat și cei doi sanitari au împins-o în mașină. Aici,

în America, sanitarilor li se spune paramedici. Sună mai bine. Acum totul ondula în jurul lui, ca pe o apă moale și dintr-o dată se simți în siguranță. Până la urmă totul o să fie bine.

În sala de la urgență, lângă el era un bătrân cu o mână vântată și umflată. Gemea și plângea tot timpul. Pe Doru îl apucă bătaia de inimă, mai mult de mila bătrânului. O negresă cu săni enormi și ochelari înflorați cu sidef îl luă la rost pe bătrânul:

- Dacă mai plângi, să știi că te iau

tău să te ia.

- Văru! Întrebă Doru buimăcit. Nu se poate. Care văr?

- O.K., prieten, ce-o fi, răspuse ea, tot e frumos din partea lui că a venit să te ia la ora asta.

Trebuia să fie Jimmy Colson. Dacă ar fi venit Profesorul, negresa i-ar fi spus că-l caută un unchi. Iar Dominic i-ar fi dat imediat un bon de un dolar reducător și cartea de business.

În hol, spre marea lui mirare, îl aștepta Oswald, neamțul. Își ridică mâna lui de ghips și zămbi strâmb.

- la-o ușor deocamdată, îi spuse.

Corneliu Baba,
George Enescu
(schiză, 1963)

exact ultimul! Ai înțeles? Ultimul!

Îi șterse cu un șervețel lacrimile: „Nu-i frumos să plângi la vârsta asta. Ne-am înțeles?” Apoi se întoarse spre Doru și se uită la monitorul care-i arăta pulsul.

- Și tu ce-mi faci aici? Îl certă ea. Te pregătești de un atac de cord? Ca orice emigrant care nu înțelege bine o întrebare, Doru se chină să zămbească, dând din cap afirmativ. The sister își dădu seama că n-o pricepuse și-l mângăie pe frunte.

- Good boy, lasă că ne ocupăm noi și de tine. Good boy. Ai înțeles acum? Asta ești: un băiat bun.

L-au dus la etaj, pe urmă la subsol la „X-Ray”. I-au examinat peste tot, i-au dat niște pilule, i-au făcut o droaie de radiografii la cap și i-au spus că a avut mare noroc: nici o fisură în cutia craniană. În schimb polițistii l-au înnebunit cu întrebările. Era amețit și parcăăștia vorbeau și mai repede ca ceilalți. A semnat fel de fel de hârtii, iar ei păreau grăbiți și nervoși. Se simțea vinovat că i-a adus aici, la spital. Îl dureau degetele și semna strâmb. Abia a terminat cu hârtiile și a intrat sora, negresa cu săni mari.

- Așa, deci dinăștia-mi ești, zămbi ea scoțându-și ochelarii și lăsându-i să bălângane de un lântug auriu, în jurul gâtului gros. Ne ameninți cu inima și când colo ești sănătos tun. Poți să te ridici. Hai, că a venit văr-

N-avem nici o grabă. Las'că putea să fie și mai rău.

- Știu, încercă să zămbească Doru. Dar mi-ajunge și atât.

- Mie-mi spui? Slavă Domnului, am și eu experiențele mele.

Lui Doru îi fu jenă să întrebe ce fel de experiențe avusese neamțul.

- Nu m-am așteptat, spuse Doru. Îți mulțumesc. N-aș fi crezut. Își ridică privirile să le întâlnească pe ale neamțului. Nu te credeam în stare de asta.

Neamțul întoarse capul brusc, ca într-o eschivă de box. „E-adevărat, spuse el și făcu o pauză lungă. Nici eu nu mă credeam în stare.”

Trecu în spatele scaunului cu roțile și începu să-l împingă spre ușă.

- Omul are momentele lui de slăbiciune, continuă el. Asta nu înseamnă că ne disprețuim mai puțin. Nici o grijă, n-am să te rog să plângi la moartea mea. Așteaptă să duc scaunul înapoi.

- Ți-am spus că-ți mulțumesc, spuse Doru emoționat fără voia lui. Poți conta pe mine.

- Eu nu-mi permit să contez pe nimeni, îi răspuse Oswald peste umăr. Dar cred că am făcut bine că am venit.

Fragment din romanul PAȘAPORT AMERICAN

ISTORIE LITERARĂ

Un poem religios inedit de Samuil MICU

În Sfânta și Marea Sâmbătă

În fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române, Filiala din Cluj-Napoca, se află manuscrisul unui poem religios inedit aparținând lui Samuil Micu sub titlul În sfânta și marea Sâmbătă (ms. rom. 481), cuprinzând 14 file și o variantă a sa de 23 file în ms. rom. 423, ultimul având titlul Imn. Sunt singurele versuri pe care le cunoaștem până acum ca fiind scrise de Samuil Micu, care, în general, nu s-a avântat, asemeni lui Șincai, în domeniul poeziei. Poate tocmai de aceea este interesant să luăm seama la creația sa versificată, menită să illustreze patimile Domnului Isus Hristos din Sâmbăta Paștelui, versuri apoteozând sacrificiul Mântuitorului pentru salvarea lumii din păcătoșenie. Gestul Mântuitorului este privit ca o jertfă necesară pentru neamul omenesc izvorând din Adam și Eva, creând, prin această devotată dragoste de oameni, "puț curgătoriu" pentru neamul omenesc: „O, ce bucurie, / O, ce dulceață fu/ Cu care pre cei din iad/ Umplându-și și strălucind tu/ În cele întunecate, / Patimii mă închin/Îngroparea laud/ Și măresc puterea/ Ca pre oameni iubind/ M-ai scos din stricăciune”.

Poemul, împărțit în trei stări cântate, este scris în versuri albe, neregulate, adeseori redundante, prin dese repetiții care au în vedere jertfa lui Isus Hristos. Suntem de părere că poemul versificat este text religios ritualic legat de acest eveniment, ceea ce îl obligă pe autor să nu se îndepărteze prea mult de la litera lor, spre a inventa sau a fugi de repetiție. Totuși, pe alocuri metafora principală - metafora luminii - reușește să coloreze afectiv înținderea unei expuneri epice rigide și să aducă mici oaze de lirism („Cum luna ascunde/ Pre fața soarelui...”), care tind să ofere o imagine globală de curățenie, sfințenie și pietate, mai ales acolo unde asistăm la tânguirea Maicii la pierderea Fiului. Publicăm mai jos începutul acestui interesant poem.

Mircea POPA

Starea întâia, glas 3

Viață în mormânt
Te pusă și Hristoase
Și să spăimântară
Opile îngerești
Plecăciunea ta mărind.

Viață, cum tu mori
Cum te pui în mormânt
Și domnia morții
Acum tu că o strici
Și din iad pre morți îi învii.

Te mărîm Isuse
Cinstit împărate,
Patimile tale
Și îngroparea ta,
Prin care ne-am mântuit.

Ca să ridici pre morți,
Astăzi în mormânt mic
Lăcuiești Isuse
A tot împărate
Cel ce măsurî pământul.

Tu, Isuse, al meu
A tot împărate,
Ce căutând Hristoase
Venit în iad să scoți,
Numai neamul omenesc.

Stăpînul tuturor,
Acum mort să vede
Și pus în mormânt nou
Cel ce deșeură
Mormintele morților.

Vărsînd lumii viață
Ca un răufăcătoriu,
Cu cei rău socotiți
Îndreptezi Hristoase.

Pre toți din răutate
Vechiului amăgitoriu
Cel ce ești mai frumos
Decît toți oamenii
Mort fără de chip te vezi
Tu, carele firea
Tuturor înfrumusețești.

Cum va răbda iadul,
Cum nu se va sfărîma
Venind tu, va orbi,
Întunecându-să
De fulgerul luminii.

Lumina mea dulce
Și mîntuitoare
Răbdare nespusă,
Isuse, cum te puși,
În mormânt întunecat.

Firea suflărilor,
Ceata îngerilor,
Nu pricepe taina,
Îngropării tale
Cei nespuse Hristoase.

O, minunii străine
Și o, lucruri noă
Cel ce dă suflare
Fără de suflare
Să îngroapă de Iosif.

Și în mormânt a pus
Și nedespărțit fuși,
De sânul tatălui,
Acesta lucru străin
Și împreună e mărît.

Împărat cerului
Și pământului chiar
De toată făptura,
Te cunoști Isuse
De te-ai și pus în mormânt.

Puindu-te-n mormânt
Tu, făcătoriu,
S-au clătînat Hristoase
Temeiul iadului
Și gropile s-au deschis.

Cela ce pământul
Îl ținea în palmă
Mort acum trușete
Supt pământ să-l țină
Din iad pre cei morți scoțînd.

Din stricare ieșiși
Mîntuitorule!
Viața mea murind
Ai mergînd jos la iad,
Ai rupt zăvoarele lui.

Iadul cel mîncătoriu
Luînd în pînțece,
Pre piatra vieții,
Au coborât pre morții
Cei din vechi înghițiți.

În mormânt nu te-ai pus
Înnoind Hristoase
Firea omenească,
Sculându-te dintre morți
Cu bună-cuviință.

Venit-ai pre pământ
Să mîntui pre Adam
Și pre pământ Doamne,
Neafîlîndu-l, te-ai dus
Pînă la iad căutîndu-l.

Pământul-cuvînt
De frică s-au clătît
Ascunzîndu-te tu,
Lumină în pământ,
Luceafărul s-au ascuns.

Vrînd, muriși ca un om,
Mîntuitorule!
Ca un Dumnezeu sculași,
Pre morți din mormînturi
Din fundul pîcatorilor.

Izvoară de lacrimi
Vârșă preste Fiul,
Plîngînd ca o mumă
Curată, Isuse,
Strigînd, cum te-oi îngropa!

Ca grînțul de grâu
Într-a pământului
Sînuri, intrînd crescuiși,
Spic de multă roadă
Sculînd pre cei din Adam.

Supt pământ te-ai ascuns
Acum ca soarele
Și cu noaptea morții
Fiind acoperit
Doamne ești mai luminat.

Cum luna ascunde
Pre fața soarelui
Mîntuitorule!
Mormântul tău ascuns,
Apuînd mort cu trupul.

Viața Hristoase
Gustînd acum moarte
Au slobozit acum
Din moarte pre oameni.
Și la toți dă viață.

Pre Adam cel ucis
De mult prin pîsmă
Mîntuitorule!
Murind tu te-ai/-ai sculat,
Nou Adam făcîndu-te!

Cetele îngerești,
Drept noi
Mort întins s-au temut,
Mîntuitorule!
Fața acoperindu-ți.

Luîndu-te Iosif
Cuminte de pre lemn
Mort în mormânt te-au pus
Tu, învii, mîntuind
Pre toți ca un Dumnezeu.

Îngerilor Doamne,
Fiind bucurie
Strigare făcuși lor,
Mort fără de suflare
Cu trupul văzîndu-te.

Suindu-te pre lemn
Suiși împreună
Pre oamenii cei vii
Iar mergînd supț pământ
Sculat-ai pre cei de-acolo.

Ca un leu cu trupul
Adormind stăpîne

Ca un pui de leu mort
Înviezi lăpădînd
Bătrînețea trupului.

În coastă te-au împuns
Cel ce luai coasta
Lui Adam, din care,
Pre Eva ai făcut,
Izvorînd puț curgătoriu.

Cu taină să junghea
Mielul, împărate,
Iar tu cel ce mult rabzi
Pre lemn junghindu-te
Toată făptura curăți.

Cine va spune chipul
Cel nou și groaznic,
Că Domnul făpturi
Astăzi pătimește
Moarte pentru noi răbdînd.

Vistierul vieții
Și cum să vede mort
Îngerii spăimîntați
Striga cum Dumnezeu
În mormânt să încuie.

Din împunsă coastă
Mîntuitorule
Izvorăști viața
Mîntuind cu viața
Și mă învii cu dînsa.

Întind Doamne pre lemn
Pre oameni adunați
Și împuns în coastă
Ce curge viață
Pre toți îi ierți Isuse.

Cu frică, cel frumos,
Mîntuitorule!
Împodobindu-te
Cuvios te îngroapă
Spăimîntat de chipul tău.

Spre pământ ca un mort
Voind te-ai pogorât
Și la cele cerești
Pre cei căzuți rînduești
De supț pământ Isuse.

De te-ai și văzut mort
Dar omorînd moartea
Ca un Dumnezeu viu
Pre cei morți înviași
Pierzînd pre omorătorul.

O, ce bucurie,
O, ce dulceață fu,
Cu care pre cei din iad
Umplîndu-și și strălucind tu,
În cele întunecate.

Patimii mă închin
Îngroparea laud
Și măresc puterea
Ca pre oameni iubind
M-ai scos din stricăciune.

Corneliu Baba,
Cap de jăran, 1950

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE AZI PE MÂINE

Encomiastica
stalinistă (IV)

Literatura extrateritorializată din Bucovina și Basarabia s-ar diferenția, de exemplu, doar prin culoarea dialectală. Un Mihai Poloboc ar fi elocvent (apud Nicolae Alunici, *Mediocritatea stă cu poezia la masă*, „Cuvântul Românesc”, an 13, nr.144, aprilie 1989):

*Mănănim tovarîș Stalin,
Că ne-ai dat un trai la cale.
Pentru traiu ce-l trăim,
Noi cu toți îți mănănim.*

Dacă variațiile lingvistice ale conținutului stalinist mizează pe procedee utilizate și de alte idealuri, aceasta nu înseamnă că trebuie încercate raționalmente silogistice de echivalare a doctrinelor personalizate în indivizi. Această tendință este curentă și facilă. Un Efim Etkind, în *Rusische Lyrik von der Oktoberrevolution bis zur Gegenwart*, München, 1984, pune alături poeme de Johannes R. Becher și Johannes Linke pentru a demonstra lipsa diferențelor între lirica dedicată lui Stalin și aceea creată pentru exaltarea hitleristă: dar comunismul și nazismul nu sunt totuși același lucru. Fatalitatea formalizării artistice reductibile funcțional face doar ca diversitățile să se asemeze.

Oricum, numărul textelor encomiastice crește enorm în perioada 1949 - 1953 și într-o asemenea situație trebuie operată o oarecare ordine. Prosperă, în consecință, exegeza literaturii encomiastice, căreia i se subliniază importanța, succesele, amploarea, profunzimea, eventual lipsurile ce urmează a fi eliminate. Daruri și poeme pentru Stalin („Viața Românească”, nr.1, ianuarie 1950), este un comentariu enorm semnat de J. Popper; I. V. Stalin și literatura sovietică (idem, nr.5, mai 1950) un altul, de A. M. Egoлин, contribuție complementară, cu sugestii comparatiste, pentru realizările sovietice în domeniul dat.

Cum nu se poate susține că toată scriitorimea cântă cu aceeași pasiune și măiestrie pe marele conducător, chiar dacă nu se contestă dragostea pentru, se găsește explicații pentru lipsuri în reminiscențele formalismului de natură burgheză. Dumitru Micu critică pe Agatha Bacovia, Șașa Pană, Emil Dorian și Octav Pănuș pentru faptul că elogiile lor nu au suficientă viață (Slavă lui Stalin! „Almanahul literar”, nr. 2-3, ianuarie-februarie 1950, pag. 208). În schimb, un M. Vlad se ocupă de izbânzile liricii: *Cântece despre marele Stalin*, „Viața Românească”, nr.2, februarie 1952).

Stalin este, totuși, om. Și a muri este omenește. Primul comunicat asupra sănătății precare poartă data de miercuri 4 martie 1953; el este publicat de ziarul românesc o zi mai târziu, ziua când inima conducătorului a încetat oficial să mai bată. Ipocrită sau nu, reacția la aflarea știrii este și trebuie să fie excepțională. Mitinguri de doliu; măsuri speciale de asigurare a tristeții solemne; sute și sute de mesaje îndurate în presă și la radio; Mihail Sadoveanu scrie în numele uniunii de breasla, George Călinescu în numele său personal: O figură gigantică a istoriei („Scînteia”, nr.2602, 6.3.1953). Prins de evenimente

la Slănic, A.E. Baconsky trăiește uimirea, perplexitatea, este incapabil fizilogic și mental să accepte informația, totul fiind, totuși, exprimat într-o Elegie, datată cu ziua fatală:

*În orașul de munte trec în neștire
Pe nimeni nu caut - pe nimeni n-aștept,
Privesc pierdut prin ninsoarea subțire,
O lespede grea mă apasă pe piept.*

*Parcă nu pot crede... Rătăcesc -
E tirziu,
Pe cine să-nțreb să-mi spună că-i viu
Măcar ceva-ndepărat și nesigur să-mi
spuie,*

*Dar nu-i nimeni.
Trecătorii încremenesc ascultînd
Și orice gînd fără îndemn, fără șir e.
E tăcere de piatră - fără cuvînt,
Prin orașul de munte rătăcesc în
neștire.*

Spre deosebire de Baconsky, care dovedește și în această ocazie că este rupt de realitate, Maria Banuș este avizată, fiind probabil din timp informată asupra stării sănătății tovarășului Stalin, chiar înainte de apariția vreunei știri în presa partidului unic, după cum reiese din *La căpătîiul lui Stalin* („Scînteia”, nr. 2604, 10. 3. 1953):

*Zile și nopți,
Zile și nopți,
am stat lîngă inima lui
ce bătea,
încă bătea
Stalin,
Stalin al nostru...
Nu și nu!
Inima noastră strigă
Împotriva sfîrșitului.*

Cu Eugen Jhebeleanu (Stalin, veșnic viul soare, „Contemporanul”, nr.11/336, 13. 3. 1953) la marea intrare participă oamenii și principalele forme de relief ale României:

*Munte, tu, Carpat bătrîn,
Ce zărești departe-n zare?
- Miriade de-oameni buni
Plîng cu lacrimi amare.
Caraiman cu fruntea-n nor,
Ce zărești de prînte stele?
- N-a plîns nîcînd ăst popor
Cu atîta lacrimi grele.
Din același motiv, Dunărea este
compusă exclusiv din lacrimi. În Cinci
martie, Mihai Dragomir pune întreaga
planetă să sufere:*

*Ce grea tăcere se așterne-n cale
de cînd trecură slabele-i pulsații!
Auzi doar globul cum foșnește-n spații,
îngreuiat și el de-aîta jale.*

*În satu-n miez de Congo adîncit,
negresa plînge-năbușit.
Araucanul
oftează, greu.
Și plînge Bărăganul,
Azi,
inima lui Stalin
s-a oprit.*

Foarte simplu exprimate sunt sentimentele neoficiale. Undeva, într-un lagăr de pe traseul proiectatului Canal Dunărea-Marea Neagră, parvine totuși știrea morții și un fărăn explodează: „- A crăpat Stalin!” (Ion Cârja, *Canalul morții*, New York, 1974, ca, pag. 467).

O convenție pretinde ca deosebit de loviți de moartea respectivă să fie cei ce l-au elogiat mai mult în timpul vieții; o

alta constă în afirmarea viabilității ideilor și idealurilor defunctului, odată cu care cel ce le-a emis va continua să trăiască simili-fizic; moartea devine un motiv pentru strângerea rîndurilor și înțepirea luptei. Așa vede lucrurile și Eugen Frunză în *Așa ne-nvață Stalin* („Scînteia”, nr. 2602, 6. 3. 1953):

*Mai dirzi vom fi la postul
Măreșii bălării!
Așa ne-nvață Stalin
Și altfel nu va fi!*

Conducerea politică a țării ia primele măsuri dictate de la Moscova pentru asigurarea nemuririi mortului dinspre capătul ei cel mai apropiat. Hotărârea C.C. al P. M. R. și a Consiliului de Miniștri eternizează mai departe onomastic: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii”, care încă n-a fost terminat, Academia Militară a R. P. R., un combinat chimic. Se vor construi monumente la Iași, Cluj, Timișoara, Ploiești, Galați și Constanța; se va organiza o expoziție permanentă Lenin-Stalin.

Literatura și spiritul? Ele parcurg o etapă de tranziție, numele etern fiind tot mai rar invocat și evocat. Poeme ocazionale de moartea lui Stalin apar în volumul *Cîntece de zi și noapte* (1954) de A. E. Baconsky, care găsește chiar un motto din Stalin pentru o *Fabulă din lumea coniferelor*. În prefața la *Gramatica limbii române* (1954) asumată de circa 30 lingviști, începând cu Al. Rosetti, Al. Graur, Emil Petrovi și J. Byck, încă se exprimă convingerea că „pentru alcătuirea unei gramatici nici nu există o bază teoretică mai solidă decît învățătura lui I. V. Stalin”. În esul *Eroul timpurilor noastre* (1955) de Savin Bratu, Stalin e citat pentru a justifica din punct de vedere sociologic personajul „cu pete”. Ultima poezie inclusă într-un volum este amintita *Cinci martie*, la care Mihai Dragomir nu renunță pentru culegerea *Pe struna fulgerelor* (1955). Asemenea apariții sunt explicabile, pe de o parte, prin inerții editoriale sau tipografice, pe de alta, prin lipsa de fler politic a autorilor. În anul respectiv încep deconspirările sovietice cu care este inaugurat fluctuantul proces de destalinizare.

Proces desfășurat fără rușine, fără regrete, și fără zgomet. Discret, Orașul Stalin redevine Brașov. Bulevardele primesc numele altor eroi. Statuia lui Stalin din Piața Stalin este dată jos într-o noapte din octombrie 1957. Corpul conducătorului este scos la 31 octombrie 1961 din Mausoleul Lenin. Literatura și, în ansamblu, producția editorială a epocii staliniste vor suferi o operație de

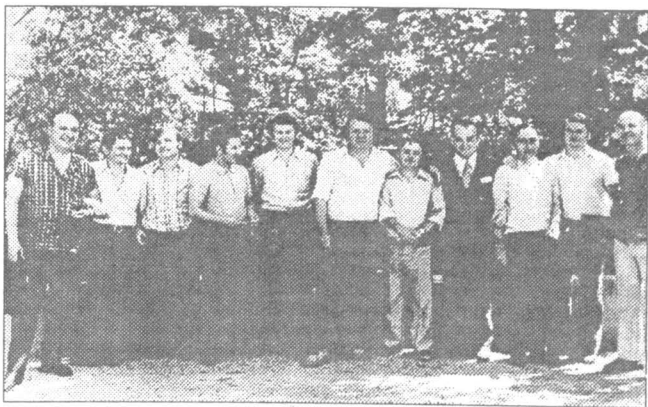
indexare comparabilă cantitativ cu aceea anterioară, prin care au fost eliminate din circuitul public cărțile burgheze și moșierimii, capitalismului și fascismului naționalist local. Pentru prima dată, poezii angajați trăiesc condiția eșecului „comenzii sociale”. Poemele dedicate lui I. V. Stalin nu mai pot fi introduse în nici o culegere ulterioară, chiar dacă producătorii lor ar dori-o; biografiile lor politice și literare rămân penibile, pentru mulți din generațiile următoare, motive de dispreț, mai ales că nici abjurările sau clarificările, criticele sau autocriticele publice nu sunt permise. Alexandru Andrișcu nu mai apelează la cartografiile lumii pentru a rescrie numele Brașovului: un dramatic echivoc plutește prin și peste demistificarea stalinismului, niciodată completă - poate pentru că înlăturarea totală a urmelor, principiilor și procedeelelor ar implica negativ prea multă lume, poate pentru că unele rădăcini ale stalinismului nu sunt decât efecte considerate secundare ale vehiculului comunist unic. Dar, în literatură, consecințele sunt mai mari decît în alte domenii. Statuile și busturile lui Stalin au dispărut, numele orașelor și străzilor au fost schimbate, însăși pădurea ciuntită a Tâmpiei și-a revenit după câteva decenii: exemplarul unui ziar sau un volum dintr-un țăraș, de obicei uriaș, vor rămâne.

Dar, se poate crede, rușinea unora din literaturii noi nu a fost îndeajuns de mare și nici prea adîncă. O lege a encomiasticii, atestată de poezicile tradiționale, afirmă că poetul nu poate cânta verosimil și sincer doi conducători succesivi: encomiastica literaturii socialiste depășește și această restricție a trecutului, oricum odios.

Majoritatea celor care au cântat pe Stalin și pe Gh. Gheorghiu-Dej vor practica encomionul pentru Nicolae Ceaușescu, demistificatorul antecessorilor: Mihai Beniuc și Victor Tulbure, Virgil Teodorescu și Aurel Baranga, Eugen Jhebeleanu și... Există și performanțe de abjecție în derivă aproape comică: câte un George Lesnea, cel ce a dat poeme pentru Carol II, Antonescu, Stalin, Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu, apariția poemului *Căpitanul fiind ratată din cauza prea-fulgerătoarei treceri ministeriale a lui Horia Sima*.

Fragment din capitolul cu titlul indicat, secțiunea *Obiectele politizării, Istoria literaturii române de azi pe mâine, Partea întâi, 23 august 1944 - 5 martie 1953*.

ARHIVA LITERATORUL

„Papașa” Iacob, Cezar Ivănescu, Mihai Ungheanu, Marin Sorescu, Eugen Simion, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Traian Iancu, Victor Tulbure, Dan Mutașcu și Teodor Grigoriu

A patra ediție a Festivalului „I.L. Caragiale“

Aritmetică subiectivă

Comparativ cu anul trecut, când oferta spectaculară a fost neobișnuit de generoasă - un an de grație în regia românească! Ediția actuală a Festivalului Național „I.L. Caragiale“ a lăsat o impresie de inegalitate și neîmplinit.

Faptul se datorează în bună măsură selecției care a creditat spectacole cu totul neizbutite, ca *Arșița și viscolul* de Mihai Ispirescu, regia Dominic Dembinski (teatrul Nottara) și *Sam* de G. M. Zamfirescu, regia Tudor Chirilă (Teatrul Național din Cluj), dar nu și-a dat girul pentru, de pildă, *Cezar, măscăriciul piratilor*, de D. R. Popescu, regia Nicolae Scarlat (Teatrul Tineretului din Piatra Neamț), piesă puternică, de ascuțită actualitate, dovadă de

carierii, fapt care a și fost onorat (poate excesiv) cu premiul *Toma Caragiu*, pentru cel mai valoros debut. Așadar, într-o stagiune în care a revenit în plină forță Alexandru Tocilescu, montând *Antigona* de Sofocle pe scena Teatrului Bulandra, nici el și nici acest prestigios teatru nu și găsesec locul în Festivalul Național. Aceasta cu toate că instituția a produs spectacole de incontestabilă pondere culturală, ca *Teatrul comic* de Goldoni, în regia lui Silviu Purcărete (montare, din păcate, neînscrisă în candidatura manifestării naționale). Nefiind admis *Antigona*, automat au lipsit din competiție scenografi de talia lui Dan Jitianu, actori ca Ion Caramitru și Irina Petrescu, tânăra

Naționalului ieșean, Val Condurache.

Deși Boccaccio, prezent prin două dramatizări, a punctat gustul pentru comedie, prin carențele sale de selecție, festivalul n-a dezvăluit că 1992 - 1993 a fost o stagiune cu spectacole comice de pondere culturală revelatoare pentru epoci, stiluri, tipuri de montare, ca într-o istorie a genului. După amintitul spectacol din comedia antică veche (absent), *Decameronul* ca sursă a comediei renascentiste (prezent în două versiuni), absențele: *Trupa pe butoaie* a lui Victor Ioan Frunză, scenografia Adriana Grand (teatrul popular european în descendența comediei del'arte) la Teatrul Național din Tg. Mureș; la același Național, aflat sub direcția lui Mihai Gingulescu și Vlad Rădescu, *Îmblânzirea scorpiei* de W. Shakespeare, în regia lui Mircea Cornișteanu, scenografia Emilia Jivanov (iată o altă absență!) cu aceeași tânără trupă antrenantă, omogenă, care ar fi putut aduce nu numai un spectacol comic viguros, ci și prestații actoricești feminine și masculine, dezvăluind un tablou artistic mai dens în țară. Deopotrivă, dacă Naționalul clujean s-ar fi prezentat cu *Don Juan* de Molière, în regia lui Tudor Chirilă și scenografia tânărului Mihai Ciupe, nu nua imaginea unui teatru ce încearcă să-și revină după seisme ar fi fost mai aproape de adevăr, dar, în același timp, un tânăr regizor s-ar fi prezentat cu o reușită în care personalitatea sa se conturează promițător, iar actorii clujeni într-o altă condiție (de această dată, răspunderea o poartă candidatura).

Totalizând (deși, desigur, zadarnicele propuneri post factum ar putea fi înmulțite), iată, lipsesc cel puțin 5 - 6 spectacole, dintr-o selecție valabilă doar pentru 7 (la rigoare, chiar 6), montări legitimate ca prezență, o paritate ce pune la îndoială fidelitatea imaginii globale a reușitelor stagiunii. Implicit, lipsesc cel puțin 4 regizori importanți (în condițiile în care regia rămâne chestiunea cea mai arzătoare a scenei românești, ei nu și găsesec cel puțin validarea prin participare în festival): Al. Tocilescu, Al. Dabija, Mircea Cornișteanu, Nicolae Scarlat. Lipsesc scenografi diverselor generații: Dan Jitianu, Emilia Jivanov, Axenti Marfa, mai tânărul Mihai Ciupe. Lipsesc trupe serioase precum cele de la Teatrul Bulandra, Piatra Neamț, Iași, Tg. Mureș (acesta din urmă din ce în ce mai puternică, mai harnică!). Lipsesc teatre a căror nouă direcție marchează un progres. Lipsesc individualități actoricești, profesioniști din toate generațiile. Și iată cum se face că tabloul sinoptic al unui festival devine dezamăgitor, oarecum suspendat.

Acest festival care a realizat, dacă nu o integrare, cel puțin, socotind și reprezentările off, o parțială copioasă (dacă ni se îngăduie), a fabulosului artist Silviu Purcărete, ajuns la o extraordinară subtilitate de expresie, la o personalizare a mijloacelor care îi conferă un loc unic în concertul spectacologiei universale, a produs un fel de descumpănire și în ceea ce îl privește. Faptul că el e capabil să-și instrumenteze magia interpretării, fluidizându-i, anonimizându-i, dematerializându-i, a ajuns la o asemenea performanță încât a

devenit aproape o... vină. Ajuns într-un punct extrem al carierei sale, în care a demonstrat că vocația sa regizorală parcurge cu aceeași măiestrie monumentalul și cameralul, epopeea și povestirea, grotescul și burlescul fin, amplele mișcări de grupuri și delicatele vibrații atitudinale, afirmarea echipelor actoricești și desăvârșirea individualităților, lucrul cu profesioniștii și acela cu amatorii, adevărat mag, Silviu Purcărete pare să tindă spre nonfigurativ. Senzațional poem metafizic băntuit

de teofanii și fantasmе. *Phaedra* a fost concurat de subtilul poem licențios *Decameronul* în care se înfruntau ciurma și iubirea, sub semnul bucuriei de a trăi. Silviu Purcărete l-a învins pe Silviu Purcărete. Oricât ar părea de prozaic, e și aceasta o împrejurare aparținând selecției. În pariul său creator, în frenezia sa, regizorul s-a identitat cu Meșterul Manole.

Doina MODOLA

În antrac cu Primăria Capitalei: dl primar general Crin Halaicu și dl secretar Dinu Grigorescu (desigur, dramaturgul) împreună cu soțiile

Trilogia tranziției

Sub genericul „Trilogia tranziției”, Uniunea Teatrală din România a organizat, în cadrul Festivalului Național, trei dezbateri, ale căror teme au fost inspirate din problematica bogată și complexă a fenomenului teatral românesc contemporan. Coordonator al întregului ciclu de dezbateri a fost criticul-teatrolg Marian Popescu, care a intervenit adesea, cu efect stimulant, în discuții, diriguindu-le cursul spre relevarea unor aspecte mai originale, mai puțin conformiste, în abordare.

Prima dezbateri s-a intitulat „Teatrele naționale - expresie a unui fapt cultural sau un statut impus” și l-a avut ca moderator pe dramaturgul Dumitru Solomon, redactor-șef al revistei *Teatrul Azi*, iar ca invitați speciali pe Adriana Popescu, secretar literar al Teatrului Național din București, Emil Borghină, directorul Teatrului Național din Craiova și Vladimir Jurăscu, directorul Teatrului Național din Timișoara.

După potopul de întrebări, lansate de Dumitru Solomon cu intenția canalizării discuțiilor spre o definire a statutului și a situației actuale ale acestor instituții sub-

venționate direct de Ministerul Culturii - ajungându-se până și la întrebarea dacă România are nevoie „la populație ei de 23 milioane, de șase teatre naționale, mai multe, deci, decât oricare altă țară” -, participanții, fie ei invitați speciali sau mai puțin speciali, au căutat răspunsuri, unele mai la îndemână, altele mai înțepoșate, lansând la rândul lor noi întrebări, întregitoare pentru problema în cauză. În mod firesc, a fost evocat contextul istoric-politic-cultural în care au luat naștere primele teatre naționale și, mai târziu, pe rând, celelalte, subliniindu-se rolul lor în afirmarea și dezvoltarea limbii și culturii naționale, ca expresie a identității poporului român, și s-a remarcat evoluția statutului lor de centre ale promovării tradițiilor culturale românești, nu în mod conservator-muzeistic, ci esențial creator. Una dintre aceste tradiții, mult controversată astăzi, este aceea a promovării și încurajării dramaturgiei naționale. Discuțiile au relevat efectul păgubitor pe care l-a avut, în perioada dictaturii comuniste, obligația impusă teatrelor naționale (și nu numai lor) de a reprezenta un procent mare de piese originale, neso-

Jean-Pierre Wurtz, director în Ministerul Culturii și Francofoniei din Franța, și Ion Caramitru, președintele UNITER

netăgăduit a valorii ei intrinseci. Așa s-a făcut că tocmai capitolul piesă originală, una dintre rașunile de principiu ale unui Festival Național, a avut candidați debili mai ales spectacolologic - ceea ce înseamnă un dublu prejudiciu adus cauzei. (Nu-i vorbă că, la acest capitol, nici anul trecut lucrurile nu stăteau mai bine.)

Imaginea oferită de selecție nu reflectă decât parțial stagiunea 1992 - 1993, care a fost destul de echilibrată. Astfel, s-au adus la București doar 9 spectacole în Festival, cele 7 rămase în competiție propunând în fapt 5 regizori. Socotind *Teatrul descompus* de Matei Vișniec, regia Cătălina Buzoianu, un fermecător exercițiu de stil în care au putut străluci actorii (dovadă a nescaterelor disponibilități de înnoire ale regizoarei), rămân 3 regizori între care are loc competiția la vârf: Silviu Purcărete, Victor Ioan Frunză, Mihai Mănișcu. Tânărul Alex. Vasileche, care a semnat regia la *Legăturii premeditate* de Ch. de Laclous (Teatrul de Buzanar din Chișinău), se află abia la începutul

Ioana Macaria (incontestabil, concurentă la premiul de debut), precum și un ansamblu de nedezmințită profesionalitate. Ceea ce, dincolo de subminarea unei benefice emulații, a subrezit tabloul spectacolar general și a indus un sentiment de incertitudine referitor la atmosfera vieții teatrale. Oricum, însăși aspra actualizare a capodoperei sofocleene, prin tragica ei perenitate, în viziunea lui Alexandru Tocilescu, făcea cel puțin ultimativ interpretativ cu rafinată stilizare esențializare a *Phaedrei* lui Silviu Purcărete și reflecta orientarea spre dramaturgia antică în această stagiune.

Orientare vădită și-n orizontul comediei, dovadă *Adunarea Femeilor* de Aristofan, în regia lui Alexandru Dabija și scenografia lui Axenti Marfa, la Teatrul Național din Iași, altă absență (alte absențe) inexplicabilă din festival, cu atât mai mult cu cât spectacolul, poate cel mai propriu aristofanesec din câte am vizionat, marchează o reușită în cariera unui regizor însemnat (cea mai importantă în ultimii ani) și s-a realizat sub mandatul noului director al

Forumul dramaturgiei

transpunerea ei spectaculară, de mari personalități ale artei scenice. Paradoxul rămâne, însă, și de această dată, că nici unul dintre regizorii prezenți - câțiva din ei nume reprezentative - nu a declarat că ar avea ceva împotriva dramaturgiei românești ci, dimpotrivă; și că, în principiu, ei sunt de acord că are zone valoroase, că trebuie reprezentată.

S-a mai discutat despre posibilitatea propagării mai ușoare a noutăților dramatice, s-au adus mărturii despre experiența managerului literar al altor țări. (Cazuri în care

Adrian Năstase și Cristian Hadjiculea

azi, neintegrăți în prezent circuitului scenic al teatrelor, a fost reluat și de astă dată, cu argumente largi, de Valentin Silvestru. Reputatul critic a făcut o propunere incitantă, asupra căreia se cere serios reflectat: înființarea unui **Oficiu promoțional pentru dramaturgia națională** a cărui activitate să fie călăuzită atât de stat cât și de organizații neguvernamentale. Atribuțiile acestui oficiu urmează să fie multiple: de evidență, de documentare, informare și difuziune. Dl. Valentin Silvestru a fost secundat în susținerea dramaturgiei prezenți: Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Dinu Grigorescu, Tudor Popescu, Paul Cornel Chitic, Ștefan Oprea. Păcat că au lipsit autori de anvergură: Marin Sorescu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Paul Everac și alții. E un simptom grav faptul că dramaturgia par să fi obosit a mai fi în continuare și propriii lor avocați și că par a se fi asemnat cu "ceea ce aduce soarta", mulți dintre ei au mărturisit-o pe culoarele festivalului, înainte de deschiderea Forumului. Absența unora de la Forum a vădunit în bună măsură dezbaterile, prin golul "părții în cauză". Faptul că unii dintre cei mai reprezentativi autori dramatici români nu au fost prezenți în festival prin spectacole - cauza rămâne vădit aceea că ei nu și-au găsit regizorii (și, implicit, interpreții) pe măsură. O idee vehiculată în Forumul dramaturgiei a fost și aceea că literatura dramatică română poate fi "inmormântată", sau cel puțin minimalizată, atunci când nu e "atacată", în

ministerele culturii sunt degajate de o centralizare absolută a acestei răspunderi.) Iar domnul regizor Cristian Hadjiculea, director al Direcției teatrelor, ne-a vorbit despre planurile în materie ale Ministerului Culturii - care, pentru moment, - la noi își propune a intra aici în amănunte, unele idei promit a avea șanse destul de fertile și - de fapt - trebuie să așteptăm punerea lor în practică. Dar, tot domnul Hadjiculea ne-a amintit un lucru, care de s-ar putea realiza măcar 50 la sută ar deveni de o importanță funciară pentru soarta dramaturgiei românești: faptul că lumea occidentală a teatrelor e la ora actuală foarte interesată de ea, că orizontul descoperitor a fost deschis și că ar avea mari șanse de impunere aproape oriunde. Dar... cumplitul **dar...** nu există bani pentru traduceri. Opinia noastră este că ar trebui făcute cele mai mari sacrificii în acest sens, banii aceștia rupându-se și de la alte compartimente; pentru că e un dat de **istorie psihologică** a românului: numai atestarea lui valorică de lumea din "**afară**" e cea care l-a descoperit întotdeauna a posteriori în proprii săi ochi și i-a validat interesul pentru propria zestre creativă. Dacă zarurile scenei autohtone asupra dramaturgiei naționale rămân aleatorii, să nu-i oprim acesteia cărarea triumfală ce și-ar putea-o face în lume!

Jeana MORĂRESCU

participanți, cu privire la limba literară a pieselor și transpunerea lor în limbaj scenic, la imaginea României în lume, influențată de turneele teatrelor românești peste hotare, la raportul între esențial și conjunctural, precum și la alte probleme, asupra cărora spațiul nu ne îngăduie să ne oprim.

Desigur, unele dintre aspectele relevate în primele două dezbateri au revenit și în cadrul celei de a treia, cu tema "**Teatrul ca expresie a identității culturale**", al cărei moderator a fost Marian Popescu, invitații săi speciali fiind Ion Caramitru, critic Cristina și Nicolae Manolescu. S-a emis un spectru larg de idei, evitându-se falsele patriotisme și capcanele naționalismului (cum preciza Marian Popescu). Dominantă a fost ideea că teatrul românesc actual exprimă cu adevărat identitatea noastră culturală prin arta spectacolului, deși "acoperirea în aur a temei identității culturale ar fi dată de susținerea dramaturgiei naționale" (Ion Caramitru). Referirile la valoarea dramaturgiei noastre naționale n-au fost însă prea încurajatoare, chestiune discutabilă. Considerațiile istorice privind tensiunea caracteristică identității noastre culturale între occidentalism și autohtonism, tensiune reflectând "destinul unui popor cu o limbă de mică circulație, luptând să-și mențină identitatea, dar și să intre în dimensiunea universală" (N. Manolescu, într-o amplă incursiune în istoria culturii românești, pentru a-i detecta identitatea), s-au completat cu cele estetice privind raportul text-spectacol, cu unele aserțiuni de ordin politic, cu îndemnul la luciditate în aprecierea valorii reale a teatrului românesc actual (Cristina Dumitrescu), care duce cu sine în lume imaginea României, impresionând prin forța actorilor și imaginația regizorilor, prin întreaga lor gândire, prin capacitatea de a exprima spiritualitatea românească depășind cotidianul conjunctural. S-au făcut

Rose Fenton, directorul Festivalului Internațional de Teatrul de la Londra (LIFT) și Alexandru Borghină, directorul Teatrului Național din Craiova

disocieri între identitate și specific românesc. Au fost, desigur, și opinii mai puțin relevante.

În ansamblu, **Trilogia tranziției** s-a dovedit fertilă și stimulativă, invitând la continuarea reflecțiilor.

Margareta BĂRBUȚĂ

prezentului nostru - dintre autorii contemporani nu am întâlnit decât doi: **Matei Vișniec** și **Mihai Ispirescu**. Valori și virtualități dramatice inestimabile, rămân în continuare încredințate somnului lor din hârtie și dintre copertile cărților și publicațiilor.

cotindu-se în general criteriul prioritar valoric, ceea ce a dus la atitudinea de respingere, aproape în bloc, de către teatre, a pieselor autorilor români, după revoluția din decembrie '89. S-a pledat pentru necesitatea unui echilibru în repertoriul acestor teatre, care constituie, prin menirea lor, un etalon sau măcar centre reprezentative de iradiere a culturii naționale, astfel încât clasicii să figureze alături de contemporani români și universali, tradiția să se îmbine creator cu experimental, criteriul valoric să devină precumpănitor, activitatea de educație cultural-patriotică devenind o componentă organică a înșirii existenței lor, fără a mai fi doar obiectul unor declarații ostentative - și aici s-au produs comparații edificatoare cu Teatrul Național Britanic de la Londra, care „joacă și pune în practică un program educativ-patriotic, fără a face declarații despre aceasta” (Marian Popescu). S-au atins, desigur, și unele aspecte administrative, întinzându-se punți spre rezolvarea lor, evidențindu-se în mod firesc rolul hotărâtor al unor animatori reali în fruntea unor instituții de nivel și importanță națională. Fără îndoială, discuția rămâne deschisă, viața însăși obligând la continuarea ei.

Tema celei de a doua dezbateri a fost "**Revenirea la clasici** - un refugiu cultural sau un impuls vital și actual? ". moderator fiind esteticianul Victor Ernest Mașek, directorul Teatrului Nottara, iar invitați speciali regizorii Mihai Mănișiu și Silviu Purcăreț, creatori ai unor spectacole importante cu opere clasice.

Definindu-și poziția față de tema propusă - după o scurtă controversă iscată de formularea titlului, unii considerând că e mai exact termenul de recurgere la clasici (eu așa spune mai degrabă recursul) - V. E. Mașek a numit trei modalități principale prin care, în genere, se realizează actualizarea sau, mai bine, conectarea unui text clasic la o realitate actuală spirituală, și anume contextuali, para-textualitate și pretextualitate, manifestându-și explicit preferința pentru primul mod de abordare. După cum a mărturisit Silviu Purcăreț, recursul la clasici este o problemă de structură și atitudine artistică, spre ciutul regizor preferând, cum spunea, să apeleze la un secretariat literar gigantic, care a filtrat tot ce s-a creat de-a lungul timpului, și să aleagă astfel acele opere din marea creație universală care răspund cel mai bine impulsului său reflex de „a coborî spre rădăcini” pentru a înțelege esențele și a le conecta la „duhul epocii”. Punând la baza recursului său frecvent la Shakespeare „o rațiune logică - mă simt bine când lucrez Shakespeare”, Mihai Mănișiu a explicat, între altele, „japonizarea” lui **Richard III**, nu numai ca un omagiu adus lui Kurosawa ci, mai ales, prin similitudinea societății elisabetane cu aceea a shogunilor, ca societăți de caste, cum era și a noastră înainte de '89. Considerații pertinente au emis cei doi regizori, stimulați și de intervențiile altor

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

La telefon

O vorbă explodează, din când în când, sub cupolele parlamentului, lansată de minoritate împotriva majorității: Nu vreți opoziție! Vorba aceasta îl amuză grozav pe un fost coleg de liceu, cam pisklog, care, neghînd, se vede, un ascultător mai docil, își descarcă asupra mea, când mă poate prinde, verva ce i-o provoacă. Ultima dată a comentat-o la telefon, stărnit de auzirea ei în timpul discuțiilor la cea mai recentă (mini) moțiune de cenzură.

— Mă, mi-a zis, ăștia și-au pierdut chiar orice urmă de simț al umorului. De aproape patru ani o țin întru na cu Nu! și Jos! de s-au plictisit și cele mai ramolite babe; altceva nu știu să spună, și când vor să strivească majoritatea din parlament sub o acuză omorâtoare, strigă că ea nu suportă opoziția. Păi, bine, fraților, opoziția e scop în sine? Tu taci, dar eu trebuie să-ți mărturisesc, ai sau n-ai chef să mă ascuți, că nu pricep nimic. Taio-mă, dar nu înțeleg!

— Ai rămas progubernamental, observ, din politețe, ca să nu creadă că îl las să vorbească fără a-l urmări. Atăta mi-a trebuit! Neutra mea remarcă a declanșat un asemenea torent verbal încât orice ansamblu de încadrare a convorbirii (de fapt, a monologului) într-un spațiu temporal decent a fost ratat.

— Ce gubernamental, domnule? Care progubernamental? Nu sunt nici pro, nici anti, nici filo, nici pseudo, nici neo, nici crypto, nu sunt nimeni. Din partea mea, poate să li se întâmple tuturor: și celor din partidul majoritar (și cu atât mai mult celor din partidele satelite) și celor din poziție ce le-a dorit Silviu Brucan tuturor în 1990, citind din Shakespeare! Poate să-i ia benga pe toți! Una li-i cununa! Ce mi-e baba Rada ce mi-e Rada baba! Toți nu vor decât să se prococească pe seama nației. Sper că mă înțelegi. Când spun „toți”, exclud excepțiile, căci, vorbind cinstit, sunt și excepții. Sunt și excepții, dar (și mai amintesc de „realismul socialist”) nu ele sunt tipice. Tipic e jaful în avuția țării. Unii îl practică, alții sunt invidioși și ar dori să-l practice ei. Unde am rămas? Al! Că nu văd nici o diferență de calitate morală între guvernarea și opoziționarii. Sunt și printre unii și printre ceilalți oameni cumsecade (eternii fraieri!), dar li eclipsează leprele.

— Atunci?! Îndrăznesc să strecoar din nou un cuvânt.

— Atunci...atunci! Nici un atunci! Urmează o scurtă pauză în durata căreia rămân mut, în speranța că poate va seca și elocința amicalului. A! Clipa de tăcere e utilizată de el

pentru (cum se spune în limbaj oficial) „identificarea de noi resurse”: oratorice, natural.

— Să stăm strâmb și să judecăm drept! Începe fostul coleg să mă dăscălească. Stabilit fiind că nu țin nici cu unii, nici cu alții, sper că îmi vei permite să găsesc, totuși, rezonabil, în principiu, poziția celor ce fac ceva, fie și rău, cu dorința de a face bine, sau măcar cu așteptarea acestei dorințe, și absurdă atitudinea celor ce nu fac nimic. A celor ce nu știu decât să urle și care nu-i lasă pe primii să lucreze, acuzându-i în același timp de inactivitate. Zici că mă situez de partea guvernului. A cărui guvern? Cel actual deuce - sau așa se spune - altă politică decât guvernele precedente. Nu sunt în măsură să mă pronunț în favoarea sau defavoarea ei. Nu realizez care politică e cea justă: a actualului guvern sau a celor anterioare. Ceea ce afirm nu vizează fondul problemelor, conținutul lor, nu vrea să fie o estimare politică. E de natură etică și, mai ales, angajează logica, logica elementară. Repet: guvernele perioadei postcomuniste au întreprins ceva, fiecare, într-un fel sau altul. Nici nu puteau să n-o facă. Un guvern... guvernează; altfel n-ar fi guvern. Pentru ca el să nu guverneze oricum, pentru ca actele guvernării să fie ținute sub control, e necesară opoziția. Dar nu orice opoziție! Nu, chiar și una care, orice ar face guvernul, oricum ar guverna, răcnește că nu guvernează bine și cere demisia lui. E oportună o opoziție care critică guvernul, în spirit demolator, chiar și atunci când el înfăptuiește obiective ce sunt și ale opoziției, pentru care se agit, dându-se de ceasul morții tocmai opoziția. Liberalizarea prețurilor, de pildă, sau numai a adaosului comercial, sau taxa pe valoare adăugată. Fără aceste măsuri care ne apasă pe toți nu se putea porni pe calea reformelor atât de aprig cerute de opoziție și pe care ea le idealiza, prezentându-le drept condiția fericirii (fii liniștiți, nu-ți citeșc un text scris!) și, totuși, opoziția și-a făcut din ele un punct de sprijin în tentativa de răsturnare a guvernului. Va să zică, nici un obiectiv nu are valoare în sine; și-o capătă numai dacă e realizat de opoziție. Orice așa face eu e bine, pentru că eu sunt opoziție; tot ce faci tu e rău pentru că tu ești guvern! După mine, o asemenea politică e un nonsens. Decât cu așa opoziție, decât cu opoziție ca a noastră, incorrigibil nihilistă, mai bine mergi totalitar!

— Păi, opoziția tocmai propune...

Nu m-a lăsat să termin propoziția. Întreruperea l-a întârziat până la

surescitare. Propune pe naiba! Emite principii și deziderate, îmbată lumea cu iluzii, dar nu propune nimic concret. Nu se implică în căutarea de soluții la problemele imediate care se pun. Retorii opoziției sunt ca activiștii partidului comunist. Aceia ne pisau cu „prosperitate”, „bunăstare”, „creșterea nivelului de trai” și alte slogane, fără să le pese că în realitate creștea sărăcia, proliferă mizeria, nu se găsea nimic, se murea de foame și de frig, viața se degrada tot mai mult, din toate punctele de vedere. ăștia cer privatizare, descentralizare, rețehnologizare, modernizare, ridicare a calității vieții și așa mai departe. Vorbel! Vorbe frumoase și nimic mai mult. Pură demagogie. Cine nu dorește schimbarea calității existenței și cine se opune efectuării acestei schimbări pe calea

toate că știe prea bine că orice sporire a salariilor duce automat la ridicarea prețurilor. Într-un cuvânt, brava noastră opoziție nu se dă în lături de la nimic pentru a provoca tot mai mult haos, pentru a înmulți și intensifica suferințele și tot ea atribuie guvernului, în exclusivitate, răspunderea pentru ducerea de răpă a economiei.

— Mersi, pentru „în exclusivitate”, încerc să fiu malițios, și eu, cât de cât, deși știu că prin aceasta nu fac decât să stimulez patosul diatribic al ineputabilului vorbitor și, implicit, să-mi prelungească osânda de a-l asculta. Și, într-adevăr, el își dă drumul încă mai impetuos, ca sub efectul unor aplauze.

Poți să-ți iei acul înapoi, zice. Ți-am spus doar câte parole dau și pe guvern. N-am afirmat că el

privatizării? Toată problema este cum privatizezi, cu ce mijloace și, mai ales, cu ce preț? Privatizarea (și implicit modernizarea, rețehnologizarea) este întreprinderi implică disponibilizarea unei bune părți a forței de muncă vii. Cum utilizezi forța de muncă disponibilizată? Ce faci cu milioanele de șomeri? La această întrebare, opoziția tace chitic. Ea revendică imperios și ultimativ privatizarea accelerată și, în același timp, varsă lacrimi de crocodil pentru salariarii intrați în șomaj. Varsă asemenea lacrimi, dar nu sugerează vreo posibilitate de reducere a șomajului. Opoziția incită sindicatelor să ceară neconținut majorarea salariilor (sau, în orice caz, le încurajează în această direcție) și totodată denunță inflația și creșterea cursului dolarului și stărnind panică în populație, cu

guvernează bine; am opinat doar că încearcă ieșiri din impas. Nu am spus nici că numai opoziția poartă vina pentru situația halucinantă din economie; am zis numai - sau aceasta am vrut să se înțeleagă - că opoziția speculează totul politic. Politizează totul, de la prețul uleiului la credința în Dumnezeu. Încercă să tragă profit politic din orice, crezând, probabil, că românii sunt atât de proști încât nu înțeleg încotro bate, de fiecare dată, și ce urmărește prin toate mașinațiile. Urmărește puterea, pe orice cale și cu orice preț. Piară națunea, dar să ajungă ea la putere! În ce scop? Al căpătuielii, evident. De ce să nu stoarcă ea țara, dacă așa e în „democrație”? Cât despre răspunderea guvernului, fii pe pace, n-o eludez. Îmi dau perfect seama că în partidul de guvernământ, și cu

atât mai mult în cele aliate lui (care, în treacă fie spus, ar putea să-l tragă cu ele cu tot în prapăstie), sunt destui care, într-adevăr, nu vor privatizarea, și prin fel și fel de tertipuri provoacă încetinirea ritmului ei. E bine că opoziția alertează pe tema aceasta societatea.

— Care va să zică, unele dintre demersurile opoziției sunt bine venite...

Prins în flagrant de contradicție, amicul se explică, precizează că tot ce susține trebuie luat cum grana salis, admite că, probabil, debitează naivități, dar nu dezarmează. După ce își explicitează unele dintre aserțiuni, citind declarații, invocând situații, revine la afirmația inițială, aceea că fenomenalitățile din actualitatea politică îl rețin doar sub aspectul lor moral și că interpretarea pe care le-o dă îi este impusă doar de exigențele logicii. Reamintindu-și că formația majoritară din parlament a fost acuzată de a nu suporta opoziția, începe să se minuneze pe tema aceasta din nou. Cum vine asta, domnule? De când este opoziția valoarea supremă, de când e condiția sine qua non a vieții? Căci așa o prezintă cei ce o reprezintă în parlament: ca și cum de existența ei ar depinde ordinea cosmică. Nu-s bani, nu avem ce mânca, nu-i apă, nu e nimic, dar avem opoziție. Asta contează! Pereat mundus, fiat oppositio! Cât timp există opoziție, nu avem a ne teme că răul ar putea fi și mai rău. Opoziția veghează. Vigilența opoziției nu slăbește o clipă. Vivat oppositio! Până deunăzi îl aveam pe Ceaușescu. El era alfa și omega. Avându-l pe el, nu aveam a ne teme și a ne îngrijii de nimic. Acum avem opoziția. Putem fi liniștiți!

Întind că ajunsesem pe punctul de a-i curma într-un mod puțin elegant discursul, limbului fost coleg a schimbat el tonul, brusc renunțând la sarcasm pentru a declanșa concludiv fulgere și tunete:

— Dar ducă-se pe pustii! Ce-i pasă lui Nea Gheorghe că n-o să avem opoziție?! În timpuri normale, da, nu se poate fără ea. Dar când încerc să scot căruța din șanț, ce nevoie am să vină cineva și s-o tot împingă înapoi? Ducă-se învărtindu-se! Ducă-se naibii toți: minoritari și majoritari! Toți nu fac, în parlament, decât să ardă gazul de pomana. Devin activi numai când e vorba să-ți voteze privilegiul lor înșile! Decât asemenea democrație, mai bine dictatură! Decât politicieni de soiul celor mai mulți dintre ai noștri, mai bine să ne conducă cizmarii!

Năuait, am așezat receptorul în furcă, ușor, spre a lăsa autorul să creadă că îl mai ascult și nevănd cum să mă defulez altfel, am adoptat, mutatis mutandis, practica suprarealistă de relatare a visurilor. M-am apucat să rezum absurdul (pseudo)dialog telefonic.

Mihai Drăgan nu mai e

Din Iași - o veste paralizantă. A decedat Mihai Drăgan.

Un istoric literar harnic, onest și modest a dispărut. Toți vom dispărea, mai devreme sau mai târziu, dar să te stingi la vârsta deplinței maturității, vârsta la care un intelectual consacrat cercetării și exegezei își dă, de regulă, întreaga măsură a posibilității lor, e ceva ce contrariează rațiunea, jignește simțul natural de dreptate. E ceva ce provoacă sentimentul unui absurd ontologic.

Profesorul universitar Mihai Drăgan a murit la cincizeci și șase de ani. Născut în Vijșoara - târgul Troțuș, aproape de Bacău, la 6 decembrie 1937, el a urmat studiile superioare la Iași, unde a și debutat în critică, în 1958, prin colaborări la revista ce poartă în titlu numele orașului, *Iașul literar*. Natură studiosă și discretă, a

optat pentru istoria literară, publicând în periodice și editând numeroase studii de proporții.

Pentru caracterizarea intelectuală a lui Mihai Drăgan e necesar în prealabil a rectifica mental titlul volumului său de debut editorial. Dominanta activității profesionale a celui ce își intitula, în 1970, prima carte *Aproximații critice* este tocmai contrarul aproximației. În tot ce a scris, Mihai Drăgan năzuiește la exactitate. Sensul constant al demersurilor sale critice este înlăturarea impreciziilor, inadvertențelor, exagerărilor, inexactităților. La curent cu progresele gândirii estetice, cu opiniile de răsunet și autoritate în materie de istorie și interpretare literară, Mihai Drăgan semna, ori de câte ori credea că e cazul, note moderne în creația scriitorilor din trecut, a lui Eminescu în special, dintre clasicii de întăie

mărmie, însă nu fără a corecta afirmațiile excesive în direcția aceasta, nu fără a demonstra, bunăoară, că vizionarismul eminescian e de cu totul alt val decât al lui Rimbaud. Prețuitor al valorilor stilistice, inclusiv în critică, el nu merge, totuși, până acolo încât să susțină că doar acestea contează și, dacă în vreau studiul găsește asemenea aserțiuni, își declară dezacordul cu ele. Neagă, de pildă, că, în polemica Ibrăileanu-Lovinescu, nu are importanță de partea cui se află dreptatea, singurul fapt vrednic de interes fiind (potrivit unor opinii) calitatea expresiei.

Rectificarea inexactităților, fie de informație, fie de judecată, sau de orice altă natură, a stat permanent în preocuparea lui Mihai Drăgan, și din nici o lucrare a sa nu lipsește critica critică. Cercetătorul și exegetul își exprimă clar punctul de vedere, în toate chestiunile abordate, amendând păreri anterioare insuficient întemeiate, indiferent cine le-ar fi emis: conaștri din

aceeași generație sau critici de prestigiu din trecut. Altfel spus, discursul său critic și istoric-literar e prezidat, tot timpul, de o deplină probitate științifică. Suportul acestei probități e temeinicia cunoștințelor, onestitatea documentării. Niciunde, în cele vreo zece cărți pe care le semnează, Mihai Drăgan nu lucrează cu „aproximații”, cu informații de a doua mână; întotdeauna, datele pe care își sprijină demonstrațiile sunt recoltate direct de la sursă. În măsura în care studenții utilizează studiile sale (și e de presupus că o fac), ei au posibilitatea nu doar de a-și însuși din ele cunoștințe, dar și de a deprinde o ădăscină, o metodă de studiu, de a învăța cum să învețe. Studiile lui Mihai Drăgan sunt negația superficialității, improvizației, dilematismului.

Menționați probitate științifică, voința de exactitate sunt expresia unui echilibru moral necontestabil. A autorul monografiilor G. Ibrăileanu și

B. P. Hasdeu, al unor culegeri de studii precum *Lecturi posibile*, *Reacții critice*, *Mihai Eminescu, Interpretări* (două volume), *Clasici și moderni* ș.a. nu scrie pentru a străluci, pentru a se „lustrui pe el”, când vorbește despre un scriitor scrie pentru a spori cunoașterea, spre a pune personalitățile culturii române în cât mai adevărată lumină, a le situa cât mai exact în contextul spiritual național și universal. Faptul acesta atestă, înainte de orice, vocația sa de dascăl. Mihai Drăgan a fost un harnic și iscusit răspânditor de cunoștințe. Soarta l-a smuls însă din cabinetul de lucru și dintre studenți cu perfidie, printr-un banal ulcer, spre a-l provoca o moarte stupidă, prin nereușita operației. Cărțile sale și amintirea pe care i-o vor păstra cei ce au învățat și învăț din ele, cei ce i-au audiat cursurile - dau însă o replică de neînăbușit absurdului și efermerității.

D. MICU

Care este țara omului? Aceea în care întâmplările se naște, sau aceea pe care singur și-o alege.

Care este țara scriitorului? „Patria mea este limba română”, sună un celebru vers de Nichita Stănescu. Aceasta înseamnă că marele poet român a pus limba mai presus de țară și de glie, considerând-o ca elementul fundamental al identității noastre naționale, etnice și istorice.

Eu sunt născut, minoritar în Banatul jugoslav – din părinți români – de unde am fost alungat – de cățiva români – în anul 1959. Din 1964 trăiesc în singurătatea Suediei. În România am venit pentru prima dată abia la vârsta de 38 de ani.

În Iugoslavia m-am fost iugoslav. În Suedia nu sunt suedez. În România sunt străin. N-am nici un drept social și legal. Am auzit și la acest Simpozion al Românității orientale* cât este de greu destinul străinului-minoritar.

Viața străinului-minoritar este mai mult una de luptă și de justiție decât de sărbătoare și bucurie. Un străin-minoritar este nevoit să-și dovedească mereu existența, să-și confirme și reconfirme valoarea și loialitatea, trebuie să lupte mereu împotriva nedreptăților sociale și existențiale. Să învețe o limbă străină. Însă nu se poate trece de la o limbă la alta fără vărsare de sânge. Scriitorul ce dorește să scrie într-o limbă străină nu este suficient să învețe această limbă, ci va trebui să-i cucerească regulile și structurile culturale, să gândească și să simtă în concordanță cu aceste norme. Trebuie să învețe nu numai gramatica limbii, ci și gramatica sufletului noii culturi.

Există mulți scriitori care au trecut la o altă limbă: Joseph Conrad, Samuel Beckett, Panait Istrati, Eugène Ionesco, Emil Cioran, etc. Scriitorii care au reușit cel mai bine în această privință au fost prozatorii. Pentru un poet este mult mai dificil. Destinul poetului va fi totdeauna tragică soartă a lui Ovidiu.

Poezia este sufletul limbii.

Dacă este greu să treci la o altă limbă, e și mai greu să scrii în două sau mai multe limbi. Scriitorii bilingvi autentici se pot numi pe degețele de la o mână.

Eu am ales drumul cel mai greu. Mi-am păstrat limba română și continui să scriu în limba română, dar scriu și în suedeză, și în sârbo-croată, și în franceză. În sensul acesta pot fi considerat unic în lume. Spirituale ce se mărginesc la o singură limbă sau cultură nu

Ion MILOS (Suedia)

Patria mea este Limba română

mă atrag. Orice cultură națională este limitată. Cu cât îmbrățișezi mai multe culturi, cu atât devii mai bogat, și ca om, și ca scriitor. Sunt mândru că sunt produsul a mai multor limbi și culturi. A poseda mai multe culturi și a vorbi mai multe limbi nu înseamnă – cum mulți cred – a-ți pierde identitatea, ci a o întări.

Fondului meu străbun eu i-am deschis orizonturi noi, însă sămburele nașterii mele a rămas nealterabil.

Eu scriu în trei limbi străine și vorbesc

încă vreo patru. Însă toate aceste limbi le-am învățat. Limba română m-a născut. Ea este sângele și dorul meu. Ea stă la încheietura vieții mele cu lumea. Ea mi-a fixat coordonatele fizice și spirituale: felul meu de a fi în lume. Destinul meu în timp. Ea a fost mai puternică decât influențele pământului și ale spațiului de apartenență istorică. Ea a fost mai puternică decât ispitele și obiceiurile țării mele de adopțiune. Ea a fost mai puternică decât îndemnurile și imboldurile impuse de împrejurările conjuncturale ale societății și ale istoriei. Ea a rămas să fie legământul de sânge cu mormântul strămoșilor mei, cu arhetipul ontologie al ființei mele românești.

Cine își începe viața literară în limba lui Eminescu și cu Eminescu în inimă nu va pleca niciodată din ea. În anii cei mai grei de amărăciune și de deznădejde ai vieții mele, geniul LUCEAFĂRULUI mărilor mi-a fost călăuză și izbăvire. Nimeni nu va reuși să mă izgonească din sângele și din oasele limbii române „cea mai fascinantă și expresivă limbă din Europa”, cum a spus Cioran.

Optând pentru limba română, eu am ales să opresc frigul însingurării și al despărțirii de izvoarele vii ale sufletului românesc.

Corneliu Baba, Autoportret

Limba română

este patria mea. Însă oricât de frumoasă ar fi limba română, ea este încă o limbă de circulație restrânsă. Puține popoare au dat lumii atâția scriitori de talie mondială cum a dat poporul român. Însă nu e suficient să fii mare scriitor numai în literatura limbii materne. Un adevărat scriitor nu aparține numai literaturii proprii sale țări, ci întregii lumi. Dante n-a scris numai pentru italieni, nici Shakespeare numai

pentru englezi, nici Cervantes numai pentru spanioli, nici Goethe numai pentru nemți, nici Balzac numai pentru francezi, nici Dostoevski numai pentru ruși. Deci și

Eminescu și Blaga și Rebreanu au scris pentru toată lumea, dar ei încă nu sunt suficient de cunoscuți în lume. Pentru a deveni scriitor universal trebuie să fii cunoscut și în alte limbi. Însă noi neglijăm faptul că opere bune, interesante, de înaltă valoare au nevoie de traduceri reușite, de reclamă eficientă, pentru a se impune în conștiința cititorilor de pretutindeni. Dacă noi nu ne interesăm de cunoașterea, de lansarea noastră în lume, de ce se ne interesează un străin? Când mă gândesc cât face Suedia pentru răspândirea culturii și literaturii suedeze în lume și cât facem noi, mă cuprinde groaza. Noi, cu răutatea și invidia noastră, distrugem corola de minuni a vieții noastre creative. Unii dintre noi nu se mai mulțumesc numai cu moartea caprei vecinului, cer și capul vecinului. Chiar și cuvântul Cultură noi l-am împărțit în cult și ură.

Mare mi-a fost mirarea când am ajuns în Suedia și-am constatat că de necunoscut este Eminescu acolo, nici profesori universitari n-au auzit de acest mare poet, nu numai al României, ci și al lumii, pe când Eminescu, tânăr încă, țătar de Suedia, cunoștea bine mitologia, cultura și literatura nordică. La vârsta de 16 ani, el a tradus din limba germană, nuvela unui scriitor suedez iar cățiva ani mai târziu fragmentul „Gânduri” din Etica unui filozof suedez, Oxentiera.

Datorită traducerii mele, Suedia știe astăzi de Eminescu și-l admiră, chiar dacă unii nu se dau înapoi de la injurii împotriva lui. Aceștia nu sunt însă suedezi, ci români. Ei îl acuză, ca și pe Mircea Eliade și Cioran, de naționalism extrem și fascism, de ațătorii noului naționalism din România.

Fiindcă limba română este patria mea, eu am încercat și încerc să fac cunoscută lumii, prin traduceri, opera marilor noștri scriitori. Până în prezent am tradus și publicat în limba suedeză zece cărți elogiate de criticii suedezi: O antologie de proză scurtă românească (22 de autori) plus basmul Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte, O antologie de nouă poezii, două cărți de Cioran și volume de poezie Eminescu, Eugen Ionesco, Geo Bogza, Marin Sorescu, Ana Blandiana și Mircea Dinescu. În viitorii doi-trei ani încă vreo cinsprezece cărți vor vedea lumina tiparului în limba lui Strindberg.

Septembrie, 1993, Mamaia

AMESTEC BOGAT ÎN FERMENȚI

Cu programul „EuroRomânia”, Comisia Națională a României pentru UNESCO a întreprins o acțiune consistentă de stabilire a noi contacte de-a lungul artei europene care este Dunărea și de revigorare a unor legături mai vechi.

Această inițiativă a fost receptată ca fiind în egală măsură, benefică și neobișnuită: imaginați-vă cei o sută de artiști și oameni de cultură, la care se adaugă specialiști din mass media, precum și diplomați, politicieni, lăsați acest amestec bogat în fermente să călătorească pe Dunăre timp de două săptămâni pentru a face schimb de idei în legătură cu identitățile culturale și dialogul european și apoi: Fie ca exercițiul să fie încununat de succes! (...) Puterea de simbol a vasului a avut efect în asociere cu marea bucurie declarată de intrarea României în Consiliul European.

Marin Sorescu spunea că are sentimentul că înaintea, chiar și atunci când vasul stă pe loc. Poeziile sale cele mai recente au apărut anul trecut sub titlul „Der Fakir als Anfänger”, în germană, fiind traduse de către Oskar Pastior. Criticul literar Eugen Simion și Marin Sorescu au marcat în mod esențial masa rotundă culturală inițiată în cele patru puncte de oprire – Bratislava, Passau, Viena și Budapesta desfășurată cu parteneri de discuție din localitățile respective, veniți la bordul vasului. Trebuie să ia ființă o avangardă a prieteniei între vecinii de la Dunăre, se susținea în mod exigent. Români, încadrați geografic de regiunile de criză și război ale Comunității Statelor Independente și ale fostei Iugoslavii, știu de ce manifestă această dorință arzătoare.

Inițial, călătoria trebuia să înceapă din Delta Dunării, de lângă Marea Neagră, zonă naturală aflată sub protecție, trebuiau înclși Bulgaria și vecinii slavici din sud. Datorită

Pe Dunăre în amonte începe «Terra Nova»

felului în care s-au prezentat lucrurile, întreaga societate de actori, soprane (Georgeta Stoleriu de la Studiul de muzică veche al Academiei din București) și politicieni ai tuturor fracțiunilor, de la Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat renăscut până la socialisții reformiști, cu sprijinul celor doi episcopi ai Bucovinei împărțite, a fost direcționată, în stațiunea de odihnă și tratament din Carpați, Sinaia, către un tren special. În vagonul-restaurant decorat cu catifea roșie s-a putut sărbători pe cinstite până târziu în noapte.

A doua zi la prânz, după ce traversasem Budapesta, ne-am imbarcat (...)

În splendida clădire a Primăriei și a Parlamentului orașului (Bratislava - n.n.), cândva proprietatea episcopilor Ungariei, oaspeții erau așteptați cu nerăbdare. Ioan Alexandru, reprezentant în Parlament al Partidului Național Țărănesc Creștin și Democrat și președinte al Comisiei parlamentare pentru drepturile omului, a făcut trimitere la tradiția Bucureștilor, în calitate de centru al sociologiei culturale. Potrivit spuselor sale, această tradiție a fost întreruptă de cel de al II-lea război mondial iar lipsa de eficiență din socialism a desăvârșit ruptura. Se caută cooperarea în plan universitar cu slovacii, până la conturarea unui institut comun.

La bord s-au aflat și scriitorii mai tineri, mai puțin cunoscuți, ca Ion Morar. El a debutat în domeniul liricii, în plan internațional, în anul 1990, într-o antologie

pentru Europa răsăriteană, „Children of Europe”, editată de Michael March. Ioan Groșan și-a prezentat luna aceasta în Germania povestirea sa pe o temă de actualitate „Der Nachtzug”, cunoscută de publicitate din România prin fragmente publicitate în revista de limba germană „Neue Literatur”. Tema preferată de discuție la toți autorii era, în măsura în care zvonurile au pătruns pe vas, în legătură cu reproșurile contradictorii care îl determinaseră pe Mircea Dinescu să se retragă din funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor. Dezvoltarea necontrolată, în esență pozitivă, a presei libere românești a perpetuat, pe de altă parte, în secret, isteria de tip stalinist a acuzării, potrivit căreia oricine poate formula reproșuri nemotivate, sarcina aducerii de probe revenindu-i în exclusivitate celui acuzat.

ÎNTELEGERE MILOCITĂ DE PETOFI

Tema iritantă a reînvierii visurilor imperialiste și a ierarhizării calitative a naționalităților a dobândit, în special la Budapesta, acuitate pe fundul unor conflicte în legătură cu minoritatea maghiară din Transilvania, ce mocnesc încă de la cristalizarea României Mari de la 1918. Participanții la discuții au căutat o punte de comunicare prin mijlocirea celor doi reprezentanți de frunte ai literaturilor naționale maghiare și române: Sandor Petöfi și Mihai Eminescu:

Marin Sorescu și-a exprimat regretul că în Europa de Vest nu există decât în mică măsură interes pentru cărți provenind din comunități lingvistice mai mici. Editura Kriterion din București s-a specializat în traducerea autorilor maghiari.

Cunoscutul pictor și profesor de artă Ion Sălișteanu neobosit și-a împachetat și despachetat portretele sale abstracte sau lucrările cu natură moartă, care au fost arătate publicului din diferitele orașe într-un „anturaj” folcloric nu toamă potrivit. În academiile de teatru, de artă și muzică (și din München, înța unei excursii de o zi), Florian Pittiş și Mircea Vintilă de la Teatrul Bulandra s-au prezentat cu un spectacol Eminescu plin de sensibilitate. Le-am fi dorit acestora, precum și studenților Academiei de Teatru și Film din București, cvartetului „Bartha” din Cluj, da, întregii ofensive de cultură un public mai numeros. În Passau, primul a trimis pentru întâmpinarea oaspeților pe locuitorul său. Jurnaliștii de la „Adevărul”, „Libertatea” și alte cotidiane apărute după 1989, de la agenția de presă „Kompres”, de la Radiodifuziunea și Televiziunea Română nu s-au lăsat descurajați în entuziasmul lor (...).

Apar spaime și regrete în legătură cu numeroșii ani pierduți sub dictatură. Se instalează perplexitatea, urmată de aplauze ezitante, drept răspuns pentru căpătulul vasului, care dă frâu liber propriilor sale sentimente, la plecarea. Din 1979 nu a mai putut găzdui cetățeni români pe vas, ci numai pe exigenții turism din vest (...).

Românii sunt pe drum.

Katrin HILLGRUBER

Fragmente din articolul publicat în „Suedische Zeitung” nr. 251, vineri, 29 octombrie, 1993

Amintirea lui Pablo Neruda

În ziua de 23 septembrie s-au împlinit douăzeci de ani de la moartea lui Pablo Neruda și am satisfacția de a inaugura la Casa Americii Latine din București o expoziție în amintirea sa, prin fotografiile din lungile sale călătorii prin lume.

Să-l prezint pe Neruda românilor mi se pare aproape inutil: opera sa poetică este aici cunoscută, admirată și studiată; numeroși intelectuali români autorizați împărtășesc opinia că Neruda a fost cel mai ilustru exponent al poeziei lirice de limbă spaniolă din vremea sa. Vizitele sale în România, unde primele traduceri din „Canto General”, au apărut acum patruzeci și trei de ani, i-au permis să lege prietenii de-o viață cu poeziei acestei țări.

Neruda a fost un poet colosal și a avut în plus o capacitate specială pentru a traduce în spaniolă literatura în versuri sau proză a altor limbi. Voi aminti doar elogiata sa traducere din „Romeo și Julieta” de Shakespeare și voi adăuga faptul că, la fel ca din multe alte limbi, Neruda a tradus și din română. Există o

antologie de 44 de poezi române pe care Neruda a tradus-o și care a apărut la Buenos Aires în 1967, tipărită de Editura Losada, casa editorială care a publicat întotdeauna întreaga sa operă.

Neruda a vizitat România în 1956 și 1960. În memoriile sale amintește cu plăcere de poezii Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc și Radu Boureanu și de agreabila ședere pe care ei i-au pregătit-o. A fost invitat în pădurile din Transilvania și spune că acolo „cântam necadențat, râdeam în hohote, strigam versuri în toate limbile”, adăugând că în puține locuri câștigase atât de repede atâtia frați.

Pentru Chile, Neruda este una din cele mai mari glorie ale sale în lumea literelor și este fiul prodigios al pământului său, pe care l-a iubit și servit în toate ocaziile.

S-a născut în 1904 și și-a petrecut prima tinerețe în ploiosul Sud chilian. Fiind elev la Liceul din orașul Temuco a cunoscut și împărtășit neliniștea literară a unei profesoare mai mari, Gabriela Mistral, alături de care destinul îl va așeza căpiva

ani după aceea, în lista de onoare a câștigătorilor Premiului Nobel pentru literatură.

S-a mutat la Santiago pentru a-și continua studiile universitare, urmând franceza. Spiritul său era deja cucerit de poezie și literatură, căror li se va dedica din ce în ce mai mult. În 1917 apăruse într-un ziar din Temuco prima sa poezie, iar acum îl entuziasma colaborarea la diferite ziare și reviste din țară, până ce în 1923, chiar acum șaptezeci de ani, apare prima sa carte, „Crepusculario”.

După ce a dus alături de prietenii săi o viață de student boem, nuanțată de iubiri intense pentru muzeele care i-au inspirat versurile zbuciumate, în 1927 pleacă în lume cu o numire consulară sub braț. De atunci și până în 1943 împlinește diferite funcții în diplomația chiliană, de la Rangun la Mexico, trecând prin Colombo, Batavia, Singapore, Buenos Aires, Barcelona, Madrid și Paris. Din fiecare dintre aceste locuri i-a rămas câte ceva în poezie.

Prietenia cu Federico Garcia Lorca, începută în Buenos

Aires, s-a prelungit mai apoi la Madrid, în casa în care locuia Neruda și pe care el numea o „casa florilor”. Aici avea loc un cenaclu literar cu participarea principalilor poezi spanioli de atunci. Războiul civil intrerupe viața madrilenă și provoacă strigătul sfâșietor al poemului său „Spania în inimă”.

Deși era deja apreciat pe multe latitudini, se poate spune că atunci începe faima sa ascendentă, care-l va face să fie cunoscut, tradus și răspândit în toate colțurile lumii.

Călător și cititor neobosit, colaborator și director al unor ziare și reviste, bibliofil, colecționar de corăbii în sticlă, cochilii de melc și figuri de provă, participant entuziast al PEN-Clubului, doctor honoris causa la Oxford, Neruda a avut, în ultimii trei ani de viață, cele mai mari bucurii și, tot atunci, cea mai profundă tristețe. Numirii ca ambasador al Republicii Chile la Paris, pe care i-a oferit-o președintele dr. Salvador Allende în 1970, i-a urmat obținerea Premiului Nobel un an mai târziu. O crudă boală s-a închisat în corpul său, făcându-l să renunțe la funcția sa la Paris și să se întoarcă în iubita sa casă din Isla Negra. A murit douăsprezece zile după lovitura de stat militară care a curmat democrația din Chile și care a inițiat o etapă de barbarie căreia însuși Neruda i-a fost victimă. Durerea în fața celor petrecute și necesitatea de a le denunța l-au făcut să muncească într-o activitate febrilă în ultimele sale zile, la ceea ce mai apoi s-a constituit în publicațiile sale postume.

Acum cântă Dunărea

Merg spre pini
spre gurile joase – ale Dunării
aeru-albastru zgâlțâie
viețile, viața
aerul curățat
adâncul saloanelor
prin ferestre pătrunde
o adiere de steaguri populare

Înlăturând în acest ceas, România,
din inimile tale zdrențe,
poporul tău a ivit
un alt cap, alți ochi
o nouă gură care cântă

Și nu doar un neam de păstori
astăzi arăți pe pământ
ci o uimitoare
construcție în marș.

În românește de Omar Lara

SPORT

Bravo, Popiescule!

Ninge fastuos. Un morar cu barbă albă, reîntors din timp spre noi, macină iluzii. Toți prietenii mei rămași să facă „apostolat” s-au înșurat cu fete de foști chiaburi și au în prezent burtă, copii cât cuprinde, mașini aduse din Germania și vin de buturugă fără metabisulfid. Numai eu umblu teleleu prin Bucureștii iubii și scriu rânduri fără șarm despre sport, pe gratis și din ordinul șefului meu etern Decebal Trifan Fănuș și Neagu, a cărui autoritate a crescut de când a fost „uns” membru corespondent al Academiei. Eu sunt pe lista de... post-mortem. ● Care va să zică, veni și clipa răfuieiilor bănuite. Comisia încropită de Federația noastră ultra-privatizată l-a amendat pe Cornel Dinu cu contravaloarea a cinci kile de oțel atumt și l-a „suspendat” din... nu se știe ce. Cu dovada în mână dl. Dinu va porni vitejește la atac și va face, cum e și normal, apel. După apel, va scoate arma din rastei și se va adresa justiției cu încă un proces. În definitiv, suntem un stat de drept, nu de... stâng! ● Prudent ca un bursuc, dar la fel de „conversativ”, domnul Mitică Graur, omul destinderilor noastre duminicale „suspendat” din motive oculte o vreme, a apărut din nou în prim plan. Narcisist și inventiv, transferat benevol pe programul doi, a inițiat un „club” al „personalităților” mistuite de patima gratuită a sporturilor de vară, iarnă și anotimpuri intermediare. S-au vânturat idei „sublime” cu o suficiență demnă de admirat. Singur Horia Alexandrescu, supărat foarte pe „nalivitatea” companiilor, a spus lucrurile pe nume. ● Bătrâna Doamnă și-a suflecat crinolina și baletează de ție mai mare dragul ajungând pe locul trei fără nici un efort deosebit. Domnul Coco Dumitrescu, fratele lui Părcălab, a declarat după meciul cu Steaua când un reporter plin de fantezie l-a întrebat „cum îți explică rezultatul”: „Așa a vrut Cel de sus”. Ce înseamnă să posezi educație religioasă... ● La ora când apar aceste scrășnite rânduri, scorul meciului cu Țara Galilor va fi cunoscut până și de sindicaliștii mărșăluitori întru triumful reformei și tranziției. Vai de capul Guvernului dacă rezultatul nu va fi cel scontat... ● Un june cu veleități de gazetar, arrogant și exasperant de banal, scriitor, zice dânsul, e de părere că toată populația țării care se uită „gură-cască” la serialul Dallas, poate fi caracterizată prin sintagma: „măimute adulte”. Junele în cauză, pe numele său adevărat Popescu Cristian Tudor, hârnicește la ziarul Adevărul și mai susține că un „ziarist” nu trebuie să posede școală de „specialitate”. E suficient să fie... inginer. Bravo, Popiescule! Ne-ai turtit fesul...

Mircea MICU

